

MBOLEA BORA KWA KILIMO ENDELEVU

Mbolea YETU

Tanzania

ISSN 2799-2039

Toleo Na. 04 - Julai - Desemba 2022

Rais Samia: Simamieni vema Mpango wa ruzuku ya mbolea

Matumizi ya mbolea katika
mazao ya mizizi – **Uk.5**

Maadhimisho Siku ya Mbolea
Duniani 2022 – **Uk.11**

UJUMBE WA MKURUGENZI MTENDAJI

Mantiki ya ruzuku ya mbolea ni kuimarisha usalama wa chakula, kuongeza malighafi viwandani

Dkt. Stephan Eliuth Ngailo
Mkurugenzi Mtendaji

Ni jambo la faraja kwamba serikali yetu kwa mwaka 2022/2023 ime-tenga shilingi bilioni 150 kugharamia ruzuku ya mbolea kwa wakulima nchi-ni ili kupunguza makali ya bei ya bidhaa hiyo, kuongeza uzalishaji na tija katika kilimo, kuimarisha usalama wa chakula na kuongeza upatikanaji wa malighafi za viwanda vya ndani.

Hatua hii ya kishujaa ya serikali imetokana na kupanda kwa bei za mbolea hapa nchini na kwenye soko la dunia. Utoaji wa ruzuku umezinga-tia mahitaji halisi ya mkulima wa Tanzania kulingana na taarifa za usajili na Bajeti ya Serikali.

Mbolea zilizohusika kwenye ruzuku ni zile za kupandia na kukuzia -- DAP na Urea. Mbolea hizi ni takribani asilimia 50 ya matumizi yote ya mbolea nchini. Mbolea za kupandia na kukuzia za aina nyingine zimehu-sishwa kwenye ruzuku kulingana na mahitaji ya soko. Katika kuhamasisha matumizi ya mbolea zinazozalishwa nchini, mbolea zetu zinazozalishwa na viwanda vya ndani zimeingia kwenye mpango wa ruzuku kutokana na mahitaji ya soko.

Ni kutokana na uzoefu uliopatikana wa utekelezaji wa mipango ya ruzuku katika miaka iliyopita, ndiyo maana serikali imeamua kutumia mfumo wa kidijitali kutekeleza mpango wa ruzuku ya mbolea itakayotolewa kwa mwaka wa fedha wa 2022/2023.

Lengo ni kuongeza ufanisi wa utoaji wa ruzuku, kupunguza mianya ya udanganyifu, rushwa, na muda na gharama za usimamizi.

Mfumo huu umetumia programu maalum ya kidijitali, au kwa Kiin-gereza, Digital Platform, kuratibu shughuli zote za utekelezaji ruzuku kuan-zia utambuzi wa washiriki wa mfumo wakiwemo waingizaji na wazalishaji wa mbolea, wafanyabiashara, wakulima na aina za mbolea zitakazokuwa katika mpango wa ruzuku; kuratibu usambazaji; uuzaji wa mbolea kwa wakulima; na malipo ya ruzuku ya mbolea.

Mfumo huu ulibuniwa kufanya kazi kama ifuatavyo:

- * Makampuni yataingiza/yatazalisha mbolea nchini na kuifungasha ka-tika mfuko yenye uzito wa kilo 25 na 50 ambayo imeandikwa "MBOLEAYA RUZUKU" na imechapwa QR code iliyotolewa na Mamlaka ya Udhhibiti wa Mbolea Tanzania (TFRA);

- * Makampuni yatasambaza mbolea kwenye vituo vya mauzo na mawakala na zoezi hilo litahusisha utoaji na upokeaji wa mzigo kwenye mfumo kati ya kampuni na kituo cha mauzo au wakala;

- * Mkulima aliyesajiliwa ataenda kwa mfanyabiashara wa mbolea aliye-sajiliwa kwa ajili ya kununua mbolea na kuonyesha namba ya utambulisho aliyopewa wakati wa usajili;

- * Mfanyabiashara ataingiza namba ya utambulisho wa mkulima kwenye mfumo na kuhakiki taarifa zake kabla ya kumuuzia mbolea;

- * Mkulima atafanya malipo ya mbolea kwa mfanyabiashara kwa bei elekezi ya ruzuku iliyowekwa;

- * Wakala ataskani QR code ya mfuko wa mbolea iliyouzwa na taarifa za mbolea hiyo (aina, kampuni na uzito) zitaingia kwenye mfumo wa ruzuku;

- * Kampuni itawasilisha hati ya madai kwa TFRA kwa mbolea yake am-bayo imeuzwa;

- * TFRA itaidhinisha malipo ya fedha ya ruzuku kwa kampuni husika; na Benki itafanya malipo ya ruzuku kwa kampuni.

Nafurahi kueleza wazi kwamba utekelezaji wa mpango huu wa ruzuku umewahusisha wadau mbalimbali wakiwemo Wizara ya Kilimo, TFRA, Kamati Tendaji ya Ruzuku, Sekretarieti za Mikoa, Mamlaka ya Serikali za Mitaa, Waingizaji/Wazalishaji wa Mbolea, Mawakala wa Mbolea, Taasisi za Fedha, Wakulima na wadau wengine.

Kila jambo tunalokusudia kama taifa linawezekana iwapo sote kwa pamoja tutakuwa makini kwa kuyapenda maendeleo ya nchi yetu.

BODI YA UHARIRI

DKT. STEPHAN NGAILO
- MWENYEKITI

MATILDA KASANGA
- KATIBU

DANIEL MAARIFA
- MJUMBE

RAYMOND KONGA
- MJUMBE

AZIZI MTAMBO
- MJUMBE

SALEHE KEJO
- MJUMBE

THERESIA SIRIWA
- MJUMBE

NURU MWASAMPETA
- MJUMBE

ALPHA NUHU
- MJUMBE

Ruzuku ya mbolea ni ukombozi kwa wakulima

Isitoshe, uwepo wa viwanda vya mbolea nchini utahamasisha upatikaji wa mbolea kwa wakati na kwa bei ya chini na hivyo kuongeza uzalishaji, tija na usalama wa chakula nchini, kudhibiti mfumuko wa bei za vyakula na kuinua kipato cha mkulima.

Utaratibu wa kupata
Usajili na Leseni za Biashara ya
mbolea **Uk > 28**

Rais Samia: Simamieni vema Mpango wa ruzuku ya mbolea

Rais Samia Suluhu Hassan akikata utepe ikiwa ni ishara ya kuzindua rasmi mpango wa ruzuku za mbolea zitakazoanza kutolewa kwa wakulima kuanzia tarehe 15 Agosti, 2022 wakati wa maadhimisho ya sikukuu ya wakulima nanenane yaliyofanyika katika viwanja vya Mwakangale Jijini Mbeya.

Na NURU MWASAMPETA

Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Dkt. Samia Suluhu Hassan amewataka wataandaji wote katika mnyororo wa thamani wa kilimo kusimamia kwa umakini mkubwa mpango wa serikali wa utoaji wa mbolea za ruzuku katika msimu wa kilimo wa 2022/2023.

Akizindua rasmi Mpango huo wakati wa kilele cha Sikukuu ya maonesho ya wakulima, Nanenane Rais Samia alimuagiza Waziri wa Kilimo Hussein Bashe kuanza utekelezaji ifikapo tarehe 15 Agosti, 2022 ili kutoa nafasi kwa wakulima kujiandaa kuanza msimu wa kilimo kwa mwaka 2022/2023.

Pamoja na uzinduzi huo, Rais Samia alikiri kuona ari ya watumishi wa Wizara ya kilimo na taasisi zake kuanza kutekeleza kwa dhati mpango wa utoaji wa mbolea ya ruzuku na mipango mingine inayotekelezwa na kusimamiwa na wizara hiyo.

Akizungumza kuhusu maamuzi ya serikali kutoa ruzuku, Rais Samia aliwataka wakulima kutumia fursa hiyo kuzalisha kibiashara ili kupata chakula cha kutosha pamoja na cha kuuza nje ya nchi na hivyo kukuza uchumi wa mtu mmoja mmoja na taifa kwa ujumla na aliongeza kuwa, Serikali haitajikita kwenye kutoa ruzuku za mbolea kwa miaka yote.

Aliongeza kuwa, uzalishaji huo utafanya Serikali kuanzisha mfuko wa pembejeo utakao-tumika wakati kunapotokea dharura na kusa-

babisha kupanda kwa bei za pembejeo za kilimo, hivyo mfuko huo kutumika kuwapunguzia wakulima hadha ya bei za pembejeo.

Pamoja na mpango wa Serikali wa kutoa ruzuku za mbolea, Rais Samia alieleza mipango mahususi ya kuongeza uzalishaji wa mbolea ndani ya nchi na kueleza uwepo wa kiwanda cha Itracom Fertilizer Limited kinachojengwa mkoani Dodoma na kile cha Minjingu Wilaya ya Babati Mkoani Manyara kuwa vitapunguza adha ya upatikanaji na bei ya mbolea kwa wakulima.

Aliongeza kuwa, katika kuvijengeza uwezo viwanda vya mbolea vya ndani, Serikali inamjengeza uwezo mwekezaji wa kiwanda cha Minjingu ili awe na uwezo wa kupata mikopo itakayomsaidia kuendeleza kiwanda na hivyo kuongeza uzalishaji.

Pamoja na hayo, Rais amezitaka Mamlaka za Serikali za Mitaa kuhakikisha wanasimamia zoezi la utoaji wa ruzuku ya mbolea na kuwataka kutoacha jukumu hilo kusimamiwa na Wizara ya Kilimo pekee.

Aidha, Rais Samia alizitaka Wizara ya kilimo pamoja na Wizara ya Fedha kuhakikisha zinatoa fedha za ruzuku kwa wakati ili wakulima wapate mbolea kwa wakati na hivyo kuzalisha kwa wingi na kwa tija.

Mwisho Rais alitoa wito kwa wakulima wote kujisajili na kubainisha kuwa mbeleni vitambulisho vitatolewa kwa wakulima ili kuwawezesha kupata huduma mbalimbali zinazohusiana na

masuala ya kilimo.

Kwa Upande wake Waziri wa Kilimo, Hussein Bashe alimshukuru Rais kwa kuridhia kushuka kwa bei za mbolea kwani kilikuwa kilio kikubwa kwa wakulima kwa msimu uliopita.

Akiwasilisha bei za mbolea kwa Rais Samia kabla ya uzinduzi, Waziri Bashe alisema mbolea aina ya DAP wastani wa bei kabla ya ruzuku ni 131,676 baada ya ruzuku itauzwa shilingi 70,000 na serikali itachangia kwa shilingi 61,676, mbolea ya UREA kabla ya ruzuku inauzwa kwa wastani wa 124,734 baada ya ruzuku mkulima atanunua kwa shilingi 70,000 ambapo serikali itachangia kiasi cha shilingi 54,734.

Mbolea nyingine zitakazotolewa katika ruzuku ni CAN kabla ya ruzuku ni shilingi 108,156 baada ya ruzuku itauzwa shilingi 60,000, mbolea aina ya SA inauzwa shilingi 82,852 baada ya ruzuku itauzwa shilingi 50,000 na NPK's zinauzwa kwa wastani wa shilingi 122,695 baada ya ruzuku zitauzwa 70,000 na kiasi kinachozidi serikali itachangia hivyo kupunguza mzigo wa bei ya mbolea kwa mkulima.

Kwa upande wake Katibu Mkuu wa Chama cha Mapinduzi (CCM), Daniel Chongolo, alii-pongeza Serikali kwa kusimamia na kutekeleza ilani ya Chama cha Mapinduzi yenye lengo la kuleta mapinduzi kwenye sekta ya kilimo.

"Ilani ya uchaguzi 2020/2025 imebeba ajenda ya kilimo kama kipaumbele kikuu kuikuza sekta hii kukuza mchango wake ifikapo 2030" Chongolo aliongeza.

Matumizi ya mbolea katika mazao ya mizizi

Na Aziz Mtambo

MAANA YA MAZAO YA MIZIZI

Mazao ya mizizi ni mazao ambayo sehemu yake ya chini (Mizizi) ndio hutumika kama chakula kuuzwa baada ya kukomaa, mazao haya yanaweza kuwa ya aina ya mbogamboa kama vile karoti, vitunguu, turnips na jamii nyingine za aina hii au mimea mikubwa kama vile mihogo, viazi na jamii yake na mazao haya yanafanana katika baadhi ya kanuni za kilimo.

Baada ya kujua maana ya mazao ya mizizi leo tutaangalia kwa uchache matumizi ya mbolea katika mazo haya kwa kuangalia zaidi zao la Muhogo

Imezoeleka kuwa, mazao ya mizizi hasa aina ya mihogo ni mazao ambayo hayahitaji mbolea katika kilimo chake kwani ni mazao yanayostahili ukame pia ni mazao ambayo yanalimwa katika maeneo ya hali ya hewa mbalimbali. Lakini pamoja na hilo tunatambua kuwa ili mmea uweze kukua na kutoa mazao kwa wingi basi ni lazima udogo/ardhi inayotumika iwe na virutubishi vya kutosha ili mmea uweze kupata mahitaji yake. Katika zao la Muhogo mbolea huweza kuongeza uzalishaji kutoka tani 10 hadi 16 kwa hekta endapo mbolea itatumika kwa ufasaha na kuzingatia kanuni za kilimo bora.

Ili kupata mazao mengi na tija katika kilimo cha mihogo ni lazima kuzingatia kwanza kanuni za kilimo bora kama ilivyo katika mazao mengine kama vile:

- Kuchagua shamba
- Kupima afya ya udogo
- Kuandaa shamba kwa wakati
- Kutumia mbegu/miche bora
- Kupanda kwa wakati
- Kuweka mbolea kwa wakati
- Kupalilia kwa wakati
- Kuzuia wadudu na magonjwa kwa wakati
- Kuvuna kwa wakati
- Kuhifadhi kwa kufuata njia bora za kuhifadhi

NB: hakikisha unafuata ushauri toka kwa afisa kilimo wa eneo husika.

Matumizi ya mbolea katika zao hili la muhogo kwani ni moja katika ya kanuni bora za kilimo. Baada ya kupima udogo na kujiridhisha ni kwa kiasi gani ardhi/shamba linaupungufu au lina rutuba kiasi gani basi unaweza kutumia mbolea ili kuongeza kiasi cha rutuba au virutubisho vilivyopungua katika ardhi/udongo

Matumizi ya mbolea

Zao la mihogo ni kati ya mazo ya muda mrefu na linahitaji kiasi cha kutosha cha virutubisho pidi linapokuwa shambani virutubisho hivyo ni kama vile Nitrogeni, Fosforasi, Potashiamu Maginiziam na virutubishi vingine vidogovidogo kama Boron, Zinc Calcium n.k katika kipindi cha mzunguko wa maisha yake.

Muhogo ni zao linalotumia kiasi kikubwa cha virutubishi na kuweza kupelekea kupunguza virutubishi ardhi/udongo, Mbolea hutakiwa kuweka ili kuweza kurudisha kiasi cha virutubisho vilivyopungua katika udongo na kuweza kuendelea kutoa mazao mengi kwa kiwango kinachotakiwa, kwa kuzingatia hili basi mkulima anashauliwa kutumia mbolea za NPK kama vile N:P:K 17:17:17 au 15:15:15 lakini pia unaweza kutumia mbolea zenye virutubishi kimoja kimoja kama vile DAP, UREA, SSP, MOP pindi mbolea

hizo zinapokosekana (*gardening tips*).

Matumizi ya mbolea huweza kuongeza uzalishaji/tija katika zao hili endapo mbolea itatumika kwa kiasi kiachotakiwa au kushauriwa.

Uwekaji wa mbolea katika mihogo

Kabla ya kuweka mbolea za viwandani kipindi cha kuandaa shamba na ukiwa umeshajua shamba linaupungufu wa virutubisho gani basi unaweza kuanza kwa kuweka chokaa kilimo (ili kusawazisha kiasi cha pH katika udongo), gypsum, mbolea za kienyeji (mbolea vunde) au masalia ya mazo ya awali yaliyoza ili kuongeza baadhi ya virutubishi vilivyopotea lakini pia kuweka hali ya msawazo ya udogo, na hakikisha unachanganya na udongo vzuri.=

Kiasi cha mbolea kwa hekta ni kama ilivyooneshwa katika jedwali hapo chini kwa mbolea za NPK lakini kiasi hcho ni lazima ukigawe mara tatu kulingana na vipindi vya uwekaji.

Jedwali: kiasi cha mbolea ya NPK 15:15:15 na NPK 17:17:17 kinachohitajika.

Mbolea	Kg kwa hekta	Gm kwa mmea
NPK 15:15:15	800 (16 bags)	80
NPK 17:17:17	700 (14 bags)	70

Source: AFRICA soil health consortium

Vipindi vya uwekaji wa mbolea:

A. Kipindi cha kwanza cha uwekaji mbolea:

- Wiki ya 6 Baada ya kupanda,

Wiki ya sita unashauliwa kuanza kuweka mbolea ili kuweza kurudisha au kuongeza kiasi cha virutubisho ambavyo vimetungua katika udongo na kuwezesha mmea kukua na kutoa mazao kwa tija, unaweza kutumiambolea kama vile za NPK 15:15:15 au NPK 17:17:17 zitakazoweza kuongeza uzalishaji hadi kufikia tani 16 kwa hekta

Kiasi hiki cha mbolea hugawanywa mara tatu katika kipindi cha msimu mmoja yaani $800/3 = 266.6$ kg kwa hekta na kuwekwa 3 (Source: AFRICA soil health consortium)

B. Kipindi cha pili cha uwekaji mbolea:

- Wiki ya 10 hadi 12.

Kipindi cha pili kiasi cha mbolea kilichoweza kwa mwanzo kitatakiwa kuwekwa tena wiki 10 hadi 12 baada ya kupanda.

C. Kipindi cha tatu cha uwekaji mbolea

- Wiki ya 16 hadi ya 20.

Awamu ya tatu ambayo ni ya mwisho kwa msimu, kiasi kilichobaki kama ilivyotumika mwanzo basi kitawekwa wiki ya 16 hadi ya 20 baada ya kupanda lakini itategemea na vipindi vya mvua na usiweke kipindi ambacho mvua zimeisha.

Katika kuongeza uzalishaji basi mkulima anashauliwa kufuata jedwali lililopo chini linaloonesha matumizi ya mbolea kulingana na uzalishaji.

>>> **Inaendelea Uk. 6**

Jedwali: Linaonesha kuwa ikiwa mkulima anahitaji kuongeza uzalishaji toka tani 10 hadi 16 kwa hekta

Makadirio ya mavuno	NPK 15:15:15	Jumla ya gm kwa mmea	NPK 17:17:17	Jumla ya gm kwa mmea
	Jumla ya kg kwa hekta (50kg bag)		Jumla ya kg kwa hekta (50kg bag)	
10	0	0	0	0
11	133(2.7)	13	117 (2.3)	12
12	266 (5.3)	27	234 (4.7)	23
13	400(8)	40	350 (7)	35
14	533 (10.7)	53	468 (9.4)	47
15	666 (13.3)	67	585 (11.7)	59
16	666 (16)	80	700 (14)	70

Source:AFRICA soil health consortium

Jinsi ya kuweka mbolea katika mmea.

- Mbolea huwekwa sentimeta 20 kutoa katika shina, chimba mfereji wenye Kina cha sentimeta 5 katika shape ya nusu duara, funika mfereji kwa udon-

- go. Kumbuka hii hufanyika kila msimu, hakikisha unatumia kijembe kidogo ili kulinda kutochubua mizizi
- ii. Weka kiasi kinachotakiwa katika mfereji
- iii. Funika vizuri mfereji kwa udongo

Mbolea za virutubisho kimojakimoja pia zinaweza kutumika katika kilimo cha mihogo na kulieta ufanisi zaidi kwani zinatumiwa kwa kulenga moja kwa moja kirutubishi kilichokosekana katika shamba tofauti na mbolea za NPK kwani unaweza kuweka virutubishi ambavyo haviitajiki kwa wakati huo.

Aina za mbolea hizo ni kama vile;

- i. Urea hutoa Naitrojeni (N)
- ii. TSP hutoa Fosiforasi (P)
- iii. Potashiamu Chrolide inatoa Potashiam (K)
- iv. DAP inatoa Fosiforasi (P)

Na mbolea nyingine zinazotea virutubisho hivyo.

Jinsi ya kuweka mbolea katika zao la mihogo nusu duara (10-20 sm)

Jedwali: Linaonesha matumizi ya mbolea za kirutubisho kimojakimoja

	Mbolea zenye fosiforas (P)		Mbolea zenye Naitrojeni (N)		Jumla ya kg kwa hekta (50kg bag)	Jumla ya gm kwa mmea
	Jumla ya kg kwa hekta (50kg bag)	Jumla ya gm kwa mmea	Jumla ya kg kwa hekta (50kg bag)	Jumla ya gm kwa mmea		
Mfano 1: TSP, Urea, MOP	TSP 54 (1 bag)	TSP 5	Urea 260 (5.2 bags)	Urea 26	MOP 173 (3.5 bags)	Mop 17
Mfano 2: DAP, Urea MOP	DAP 54 (1bag)	DAP 5	Urea 240 (4.8 bags)	Urea 24	MOP 173 (3.5 bags)	MOP 17

Utakapotumia mbolea hizi basi unaweza kupata kiasi kinachohitajika kwa mmea.

Faida za kutumia mbolea za kirutubisho kimojakimoja;

Uwekaji wa mbolea za virutubisho kimoja ni tofauti na uwekaji wa NPK kwakuwa huruhusu kuweka virutubisho hivyo pindi tu vinapohitajika N, P, K.

TSP huwekwa katika kipindi cha kupanda, kwa kuwa inatoa P na Urea na KCL huwekwa katika vipindi vitatu (3) wiki ya 4-6, wiki ya 10-12 na wiki ya 16-20 baada ya kupanda kama ilivyo katika uwekaji wa N:P:K

Pamoja na matumizi ya mbolea za viwandani tunashauriwa kutumia mbolea za asili kama vile mbolea vunde (Compsite Manure), mabaki ya mazao yaliyoza/kuachwa shambani baada ya kuvuna lakini pia matumizi ya samadi ili kupunguza gharama ya kununua mbolea za viwandani kwani ni gharama ukilinganisha na mbolea za asili katika kilimo cha mihogo lakini itahitajika kwa wingi sana katika shamba ili kufikia kiasi cha virutubisho vinavyotakiwa shambani.

Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Kasim Majaliwa Majaliwa akiwasili katika kiwanda cha mbolea cha Itracom Jijini Dodoma na kupokelewa na Waziri wa Kilimo, Hussein Bashe (mwenye kofia kulia) na viongozi wengine wa serikali alipofika kujionea maendeleo ya ujenzi wa kiwanda hicho tarehe 20 Desemba, 2022.

Matamano ya Rais Samia yafikiwa ujenzi kiwanda cha mbolea ITRACOM

Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Kasim Majaliwa Majaliwa (wa pili kuto-ka kulia) akiambatana na viongozi walioshiriki kwenye ziara yake ili kukagua utendaji kazi wa kiwanda cha Itracom kilichopo Nala jijini Dodoma tarehe 20 Desemba, 2022.

Na **NURU MWASAMPETA**

Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Kassim Majaliwa Majaliwa amesema matamano ya Rais Samia Suluhu Hassan ya kuhakikisha mbolea ya kutosha inazalishwa nchini badala ya kutegemea kuagiza nje yametimia baada ya kiwanda cha mbolea cha Itracom kilichopo Nala jijini Dodoma kuanza uzalishaji.

Waziri Mkuu Majaliwa aliyasema hayo tarehe 20 Desemba, 2022 alipotembelea kiwanda hicho ili kujionea hatua iliyofikia na kukagua shughuli zinazoendelea kiwandani hapo.

Alisema uwekezaji huo ambao unaenda sambamba na ujenzi wa viwanda vingine vitatu, kiwanda cha chokaa ya kilimo, vifungashio vya mbolea na kiwanda cha maziwa utaisadia Serikali katika kukabiliana na changamoto ya ajira.

"Kuna fursa nyingi katika kiwanda hiki ikiwemo upatikanaji wa mbolea ya uhakika na kwa gharama nafuu." Alisema Majaliwa.

Majaliwa amekiri kuwa ahadi ya mwekezaji ya kuanza uzalishaji mwezi wa 8/9, 2022 imetimia kwani tayari uzalishaji umeanza na wakulima watanunua mbolea hizo kwa bei ya ruzuku.

Waziri Mkuu Majaliwa alisema eneo hilo la uwekezaji lazima liwe na huduma zote muhimu zinazohitajika ili kukiwezesha kiwanda hicho kuendelea na uzalishaji. Huduma hizo ni pamoja na ujenzi wa miundombinu ya uhakika ya

>>> **Inaendelea Uk. 8**

Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Kasim Majaliwa Majaliwa (aliyeweka mkono kwenye mfuko wa mbolea) akisoma maelezo yaliyo juu ya mfuko huko alipotembelea kiwanda hicho hivi karibuni.

<<< Inatoka Uk. 7

barabara, maji, mawasiliano pamoja na nishati ya umeme.

Vilevile, Waziri Mkuu Majaliwa alitumia fursa hiyo kutoa rai kwa Watanzania wanaofanya kazi kiwandani hapo wafanye kazi kwa bidii, weledi na uaminifu wa hali ya juu ili wawe mabalozi wazuri kwa wawekezaji wengine watakuja kuwekeza nchini. "Mkifanyakazi kwa bidii na uaminifu mtawarahisishia na wengine kupata kazi." Aliongeza Waziri Mkuu

Akizungumzia utofauti wa mbolea inayozalishwa na kiwanda hicho, Majaliwa alisema mbolea hiyo inazalishwa kulingana na mahitaji yaliyobainishwa baada ya upimaji wa udongo na kubaini virutubisho vilivyopungua kwa kila mkoa nchini kutokana na teknolojia ya uzalishaji mbolea ulivyo.

Naye Waziri wa Kilimo, Hussein Bashe alisema, katika kuhakikisha viwanda vya mbolea ndani ya nchi vinafikia malengo, Serikali imefuta kodi zote na hivyo kuvifanya viwanda vya ndani vizalishe kwa hali ya juu.

Alieleza kuwepo kwa changamoto kwenye usambazaji wa mbolea za ruzuku kwa msimu huu wa kilimo kutokana na kuwa mfumo unao-tumika ni mpya na kukiri kuwa kadri tunavyoendelea changamoto zote za utoaji na usambazaji wa mbolea za ruzuku zitatatuliwa.

"Tutajaribu kwa kadri ya uwezo wetu ku-

Viongozi wa serikali na kiwanda wakifuatilia mkutano na Waziri Mkuu Kasim Majaliwa mara baada ya kutembelea maeneo mbalimbali ya kiwanda cha mbolea Itracom Jijini Dodoma na kupewa maelezo katika ziara iliyofanyika Desemba 20, 2022.

fikisha mbolea kwenye vitongoji na vijiji ili kuwawezesha wakulima kulima kwa tija," alihitimisha Bashe.

Kwa upande wake Mkurugenzi Mkuu wa kiwanda cha Itracom Nduimana Nazir alimpongeza Rais Samia kwa kuvutia uwekezaji nchini na kukiri kuwa wanaendesha shughuli zao kwa am-

ani na utulivu.

Ameshukuru kwa ushirikiano wanaoupata kutoka Wizara ya Kilimo na taasisi zake ikiwemo Mamlaka ya Udhibiti wa Mbolea Tanzania (TFRA), Taasisi ya Utafiti wa Kilimo Tanzania (TARI) pamoja na Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA).

Bashe awaonya watakaokiuka usajili ruzuku mbolea

Waziri wa Kilimo, Hussein Bashe, (Kushoto) na Naibu Waziri wa Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa, David Silinde, wakiwa wamenyanhya mfuko wa mbolea ya ruzuku wa kilo 50 wakati wa hafla ya uzinduzi wa usajili wa wakulima utakaowawezesha kunufaika na mbolea ya ruzuku itakayoanza kutolewa msimu wa kilimo kwa mwaka 2022/2023.

Na NURU MWASAMPETA

Mamlaka ya Udhambi wa Mbolea Tanzania (TFRA) imetakiwa kuwasilisha majina ya kampuni zitakazokiuka utaratibu wa kusajiliwa ili zilishiriki zoezi la usambazaji wa mbolea za ruzuku kwa wakulima nchini.

Waziri wa Kilimo, Hussein Bashe, ameon-

ya kwamba yuko tayari kufuta leseni za usajili wa kampuni zote zitakazokiuka utaratibu wa kusajiliwa.

Alitoa onyo hilo Julai 4 mwaka huu wakati wa Uzinduzi wa Mfumo wa Kidijitali wa Usajili wa Wakulima na Mwongozo wa Utoaji wa Mbolea ya Ruzuku kwa msimu wa kilimo 2022/2023 uliofanyika wilayani Chamwino,

Dodoma.

Alisema makampuni yote yatakayohusika na uingizaji mbolea za ruzuku lazima yafuate taratibu za serikali ili kuepuka udanganyifu.

"Sitakuwa tayari kuziangalia kampuni zitakazofanya udanganyifu, nahitaji kuona kila kampuni inafuata utaratibu uliowekwa na Serikali wa uingizaji wa mbolea nchini," alisema Bashe.

Pamoja na hayo, waziri huyo alionya kwamba mfanyabiashara yeyote anayejiandaa kuingia kwenye mfumo wa mbolea ya ruzuku akidhani itakuwa kama ilivyokuwa wakati wa vocho atakuwa amepoteza muda wake.

"Yeyote anayejiandaa kuingia kwenye mfumo wa ruzuku za vocho itakuwa imekula kwake," Hakufafanua.

Akizungumzia kuhusu vipaumbele vya utoaji ruzuku ya mbolea, Bashe alisema serikali itatoa kipaumbele kwa viwanda vya ndani ili kuchochea uwekezaji katika tasnia hiyo nchini.

Katika hatua nyingine, Bashe aliiomba TAMISEMI kuondoa adhabu ya kulima kwa wanafunzi waliofanya makosa kwa kufanya hivyo kunawageza watoto wachukie kilimo wakiwa wadogo.

Katibu Mkuu wa Wizara hiyo, Andrew Masawe, alisema utoaji wa mbolea ya ruzuku ni moja kati ya mikakati ya kufanikisha agenda 10/30 inayohitaji kuona mchango wa sekta ya kilimo unakua kwa asilimia 10 ifikapo 2030.

Naye Naibu Waziri Ofisi ya Rais Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI), David Silinde, aliwaagiza Wakuu wa Mikoa na Wilaya kufuatilia kwa kina Maofisa Kilimo kuanzia ngazi ya taifa hadi kijiji na kuhakikisha wana-tekeleza majukumu yao ya kitalaamu badala ya kinyume cha utaalum wao.

Alibainisha kuwa serikali inafanya hivyo kwa sababu inajua maafisa kilimo wengi wanafanya kazi tofauti na taaluma yao iliyowaweka kazini.

Mkurugenzi Mtendaji wa Mamlaka ya Udhambi wa Mbolea Tanzania, Dkt. Stephan Ngailo, aliishukuru Wizara ya Kilimo kwa ushirikiano na maelekezo inayoyatoa katika kuhakikisha mkakati wa usambaji mbolea ya ruzuku unafanikiwa.

Alisema katika kuhakikisha suala la utoaji ruzuku linafanikiwa TFRA ikishirikiana na CRDB Bank na Kampuni ya Mawasiliano ya Vodacom wameandaa mfumo wa kidijitali wa usajili, mwongozo pamoja na fomu kwa ajili ya usajili wa wakulima.

Alisema TFRA iko tayari kutekeleza maa-gizo iliopewa na wizara na kuhakikisha wakulima ndiyo wanaonufaika na mbolea hizo.

Wakaguzi mbolea watakiwa kusimamia ubora

Mkurugenzi Mtendaji wa Mamlaka ya Udhhibiti wa Mbolea Tanzania Dkt. Stephan Ngailo akizungumza wakati wa kufunga mafunzo ya wakaguzi wa mbolea yaliyofanyika mkoani Morogoro Novemba 17, 2022 katika ukumbi wa taasisi ya Misitu.

Na **MATILDA KASANGA**

Wakaguzi wapya 30 wanaosimamia tasnia ya mbolea wametakiwa kuwaweza sha wakulima kupata bidhaa yenye ubora.

Mkurugenzi Mtendaji wa Mamlaka ya Udhhibiti wa Mbolea Tanzania (TFRA), Dkt. Stephan Ngailo, amesema kutokana na ukubwa wa nchi, taasisi yake itaendelea ku-

Baada ya kupewa mafunzo hayo Halmashauri yake itahakikisha kuwa utendaji wake utazingatia sheria, kanuni na miongozo iliyowekwa na Mamlaka ili kuleta ufanisi unaotarajiwa...

toa mafunzo kwa wakaguzi ili kuhakikisha kuwa kila halmashauri nchini inakuwa mkaguzi wa mbolea.

Dkt. Ngailo aliwataka wakaguzi kutatua changamoto za upatikanaji wa takwimu za mahitaji na matumizi ya mbolea katika ngazi za halmashauri pamoja na kutekeleza majukumu yao kwa uadilifu, ikiwemo kutokupokea zawadi kutoka kwa wafanyabiashara wa mbolea kwa sababu watashindwa kusimamia ipasavyo sheria, kanuni na miongozo iliyowekwa kusimamia tasnia hiyo.

Alitoa wito huo kwa wakaguzi hao mwisihoni mwa mafunzo yao ambapo aliwataka kutenda haki bila upendeleo.

Afisa Kilimo wa Halmashauri ya Wilaya ya Misungwi, Sagile Samweli, alisema wakaguzi wa mbolea wamejengewa uwezo wa kusimamia maamuzi ya kitaalam yanayohusu ubora wa mbolea.

Alisema kuwa baada ya kupewa mafunzo hayo Halmashauri yake itahakikisha kuwa utendaji wake utazingatia sheria, kanuni na miongozo iliyowekwa na Mamlaka ili kuleta ufanisi unaotarajiwa.

Pia washiriki hao waliomba TFRA iwekeke mazingira wezeshi ili waweze kutekeleza majukumu hayo mapya ya ukaguzi wa mbolea ikiwemo kuwapatia vitendea, kazi ombi ambalo lilikubaliwa.

Mkurugenzi wa Huduma za Udhhibiti wa TFRA, Happiness Mbelle, alisema lengo la mafunzo hayo ni kuhakikisha kuwa wakulima kote nchini wanapata mbolea bora ili kuongeza tija katika uzalishaji wa mazao mbalimbali.

TFRA kila mwaka huandaa mafunzo ya wakaguzi wa mbolea ili kuongeza idadi ya wadhhibiti wa mbolea watakaoweza kufika katika maeneo yote nchini.

Watumishi pamoja na Wahitimu wa mafunzo ya ukaguzi wa mbolea yaliyofanyika mkoani Morogoro Novemba 14 hadi 17, 2022 wakiwa katika picha ya pamoja na wawezeshaji kutoka TFRA.

Wajume wa iliyokuwa Bodi ya Wakurugenzi wa TFRA wakiwa katika picha ya pamoja

Bodi TFRA yakamilisha kazi kwa kishindo

Na **TERESIA SIRIWA**

Bodi ya Wakurugenzi wa Mamlaka ya Mbolea Tanzania (TFRA) imekamilisha shughuli zake kwa kishindo Agosti mwaka 2022 tangu ilipoteuliwa Septemba 2019.

Ikiwa na wajumbe 12, Bodi hiyo ilitokeleza majukumu yake kwa ufasaha kama yalivyoainishwa katika Kifungu cha 5 (1) cha Sheria ambayo ni kusimamia masuala yote iliyokabidhiwa kwa miezi 31 ambapo imefanya vikao 11 vya kiutendaji.

Sekretarieti inayoandaa na kusimamia vikao vya Bodi hiyo imeeleza kuwa chombo hicho kimatekeleza majukumu yake kwa ufanisi kupitia vikao na kutoa maelekezo kwa Menejimenti.

Pia Bodi hiyo imekuwa ikifuatilia utendaji wa menejimenti kwa kupitia nyaraka mbalimbali za utekelezaji wa majukumu ya Mamlaka na kutatua changamoto mbalimbali zilizojitokeza kwa maslahi ya Taasisi na Taifa kwa ujumla.

Katika kipindi cha miaka mitatu ya usimamizi wa Menejimenti ya TFRA, Bodi imewezesha kufanikisha upatikanaji wa Muundo wa Utumishi, Maendeleo ya Utumishi, sambamba na kuongezeka kwa watumish kwa asilimia 88.75, ikijumuisha watendaji wa ofisi za kanda (Mbeya, Mwanza, Tabora na Arusha).

Ongezeko la watumishi limewezesha kuanzishwa kwa chama cha wafanyakazi wa Serikali Kuu za Afya (TUGHE, tawi la TFRA), pamoja na Baraza la Wafanyakazi.

Bodi imefanikisha utekelezaji wa ukarabati wa majengo ya taasisi na kuongeza ufanisi wa watumishi kufanya kazi zao katika jengo la Killimo. Pia Bodi imefanikisha kuanza kwa utekelezaji wa ujenzi wa maabara kwa kutumia fedha za ndani kupitia utaratibu wa Force Account.

Kukamilika kwa Maabara kutasaidia kufanya uchambuzi wa mbolea kwa wakati na kwa ubora unaokubalika.

Hali kadhalika, Bodi imefanikisha kuanzishwa na kutumika kwa mfumo wa kielektroniki wa mbolea (FIS-Fertilizer Information System) ambao umeongeza ufanisi katika utoaj huduma mbalimbali za Mamlaka, ikiwemo huduma za usajili wa mbolea, usajili wa wafanyabiashara wa mbolea na utoaji wa vibali vya uingizaji na usafirishaji wa mbolea.

Kupitia mfumo huo na ongezeko la watumishi, utoaji huduma katika maeneo mbalimbali nchini ikiwemo ofisi za Kanda; Kanda ya Ziwa, Kanda ya Kati, Kanda ya Kaskazini na Kanda ya Nyanda za Juu Kusini imeimarika.

Kwa kukupitia Bodi, sekretarieti imeeleza, kwamba TFRA imetambulika zaidi kitaifa na kimataifa, kwa kujitangaza kupitia vyombo

mbalimbali vya habari, redio, televiseheni na magazeti. kwa kushirikiana na taasisi za umma na wadau mbalimbali. Kwa kupitia biashara ya mbolea, Mamlaka imejitangaza kimataifa katika nchi mbalimbali kama Saudi Arabia, Morocco, Urusi na China. Pia imeweza kushirikiana na wawekezaji wa viwanda vyambolea nchini kama Burundi (FOMI).

Katika kipindi cha miaka mitatu Mamlaka imefanikiwa kuongeza viwanda vya mbolea na visaidizi nchini kutoka 12 hadi 16 kwa kushirikiana na Wizara ya Viwanda na Biashara na Kituo cha Uwekezaji TIC). Katika uhamasishaji wauzalishaji wa mbolea nchini, Bodi imefanikisha kuongezeka kwa upatikanaji wa mbolea nchini kwa asilimia 41, matumizi ya mbolea kwa ongezeko la asilimia 31 na ongezeko la mbolea zilizosajiliwa kwa asilimia 45.

Mafanikio haya ni jitihada za Bodi za kutatua changamoto mbalimbali kwenye tasnia ya mbolea na kutengeneza mazingira wezeshi kwa wawekezaji. Hakika, Bodi ya tatu ya TFRA imemaliza muda wake kwa kuacha mafanikio makubwa kwa TFRA na wadau wa tasnia ya mbolea kwa ujumla.

Pamoja na mafanikio hayo machache kati ya mengi ambayo hayajaainishwa, Bodi hadi ninamaliza muda wake Septemba 8, 2022 imeondoka na matarajio makubwa ikiwemo kuwepo kwa maabara ya mbolea, kuimarisha ofisi za kanda, kuongeza idadi ya wakaguzi wa mbolea nchini, kuongeza utii wa sheria kwa asilimia 90 kuongezeka kwa viwanda vya uzalishaji wa mbolea na kuwa na mfumo wa uhakika wa upatikanaji wa takwimu.

Kaimu Meneja wa Mamlaka ya Udhhibiti wa Mbolea Tanzania (TFRA) Kanda ya Kaskazini, Gothard Liampawe (katikati) akimwelekeza mkulima, Hussein Rajab (mwenye kofia) kulipia na kuchukua risiti baada ya mauziano ya mbolea kukamilika. Mwenye T shirt nyeusi ni Athman Hassan Meneja wa kampuni la mbolea la ETG input Babati.

Mbolea: Teknolojia yatumika kuziba udanganyifu

Na SALEHE KEJO

Katika mwaka wa fedha wa 2022/2023 serikali imetenga shilingi bilioni 150 kugharamia ruzuku ya mbolea itakayotolewa kwa wakulima wote nchini.

Lengo la kutoa ruzuku hii ni kupunguza makali ya bei ya mbolea kwa wakulima ili kuongeza uzalishaji na tija katika kilimo, kuimarisha usalama wa chakula nchini na kuongeza mchango wa sekta ya kilimo katika pato la taifa.

Ili kuhakikisha kuwa ruzuku inatumika kwa malengo yaliyokusudiwa na kunufaisha wakulima wote, utoaji wa ruzuku unazingatia mahitaji halisi ya mkulima kulingana na taarifa za usajili. Katika kutekeleza Mpango wa utoaji wa mbolea za ruzuku serikali imeandaa mfumo wa kidigitali ambao unatumika kuwapa ruzuku ya mbolea wakulima wote nchini katika msimu wa kilimo wa 2022-2023.

Meneja wa TEHAMA na Takwimu Robert Mtendamea amesema Mamlaka imepewa jukumu la kusimamia mpango wa ruzuku ya mbolea ambao unafanyika kwa njia ya kidigitali ili kuondoa udanganyifu uliojitokeza kwenye ruzuku za mbolea za miaka ya nyuma.

Mtendamea anasema Mfumo wa kidigitali (Digital Fertilizer Subsidy Distribution and Payment) ambao umefadhiliwa na benki ya CRDB ndio unatumika kutekeleza mpango wa ruzuku ya mbolea kwa mwaka 2022. Mfumo huu unasajili wakulima, wafanyabiashara wakubwa

(waingizaji na wazalishaji) na wafanyabiashara wadogo (Mawakala) wa mbolea kote nchini.

"Mfumo wa ruzuku wa kidigitali mpaka tarehe 30/11/2022 umeshasajili wakulima 2,450,130, umesajili wafanyabiashara wadogo wa mbolea 2,902, waingizaji na wazalishaji wa mbolea 33," anaeleza Mtendamea.

Mfumo wa ruzuku wa kidigitali unatuma meseji kwa wakulima mara tu wanaposajiliwa na wanaponunua mbolea ya ruzuku. Vile vile mfumo umesajili aina zote za mbolea zilizopo kwenye mpango wa ruzuku pamoja na bei zake kwa kila mahala nchi nzima.

Mtendamea anaendelea kusema mfumo wa kidigitali umewezesha wakulima kununua mbolea kwa kutumia namba maalumu walizopewa baada ya kusajiliwa kwenye mfumo.

Wafanyabiashara wanatumia mfumo kuu-

Mamlaka inapanga mgawanyo wa mbolea pamoja na QR codes za mbolea kwa wafanyabiashara wakubwa ambao wanawapatia mawakala wadogo kwa ajili ya kufikisha mbolea hizo kwa mkulima.

za mbolea kwa kutumia App maalum ya mauzo (Agrodealer tool) ambayo inapokea namba ya mkulima na kusoma QR code ya mfuko wa mbolea ili kutambua mbolea imeuzwa kwa mkulima yupi na kwa kiasi gani cha fedha.

Kwa mujibu wa wataalamu wa TEHAMA mfumo wa ruzuku wa kidigitali unatumika ku-lipa wafanyabiashara stahiki wa mbolea wanaotakiwa kulipwa kwa kuzingatia taarifa za mgawanyo wa mbolea waliyopewa, mauzo ya mbolea hiyo kwa wakulima.

Mamlaka inapanga mgawanyo wa mbolea pamoja na QR codes za mbolea kwa wafanyabiashara wakubwa ambao wanawapatia mawakala wadogo kwa ajili ya kufikisha mbolea hizo kwa mkulima.

Mpaka kufikia Novemba 30, 2022, mfumo wa ruzuku umetoa huduma kwa wakulima 380,375 nchini kote wakiwa wamehudumiwa kiasi cha tani 113,767.78 za aina mbalimbali za mbolea aina mbalimbali. Kwa mujibu wa Mku-rugenzi Mtendaji wa Mamlaka ya Udhhibiti wa Mbolea Tanzania Dkt. Stephan Ngailo, mfumo wa ruzuku umekuwa na mafanikio makubwa kwa kuwabaini wafanyabiashara wasio waaminifu wanaotumia namba za wakulima kuuza mbolea bila wakulima hao kuwa na taarifa za manunuzi hayo.

Mfumo wa ruzuku umebaini wafanyabiashara hao wasio waaminifu kupitia meseji za manunuzi za mbolea ya ruzuku zinazotolewa na mfumo huu.

Dkt. Ngailo anasema mfumo wa ruzuku ambao unaonyesha kiasi cha mbolea kilichopo nchini pamoja na mahala ilipo umesaidia kutambua maeneo yenye uhaba wa mbolea hivyo serikali kuhakikisha huduma ya mbolea inapele-kwa sehemu hizo haraka iwezekanavyo.

Matumizi ya teknolojia katika utekeleza wa mpango wa serikali wa utoaji wa mbolea za ruzuku katika msimu wa kilimo wa 2022/2023 umekuwa ni nyenzo muhimu ya kurahisisha na kuharakisha usambazaji wa mbolea kwa wakulima pamoja na kuzuia mianya yote ya udanganyifu tofauti na ilivyokuwa huko nyuma.

Maadhimisho Siku ya Mbolea Duniani 2022: Wakulima wajengewa uwezo kuhusu matumizi sahihi ya mbolea, kanuni bora za kilimo

Mkuu wa Mkoa wa Rukwa Queen Sendiga akizungumza na hadhira iliohudhuria hafla ya maadhimisho ya Siku ya Mbolea Duniani yaliyofanyika katika viwanja vya Kimondo- Vywawa Mkoani Songwe tarehe 13 Oktoba, 2022.

Na MATILDA KASANGA na NURU MWASAMPETA

Mamlaka ya Udhbiti wa Mbolea Tanzania (TFRA) ni chombo pekee kinachosimamia na kudhibiti ubora wa mbolea nchini. Kudhibiti uzalishaji, uingizaji na biashara ya mbolea nchini, kutoa ushauri wa kitaalam kwa Serikali na taasisi nyingine juu ya masuala yanayohusu sera za usimamizi na udhibiti wa ubora na biashara ya mbolea na kushirikiana na Mamlaka za Serikali za Mitaa katika kuelimisha umma juu ya matumizi sahihi ya mbolea.

Lengo la Siku ya Mbolea Duniani

Maadhimisho ya Siku ya Mbolea Duniani, hufanyika mwezi Oktoba 13 kila mwaka duniani kote ambapo kwa Tanzania Mamlaka ya Udhbiti wa Mbolea Tanzania (TFRA) kama msimamizi mkuu wa tasnia ya mbolea nchini imepewa dhamana ya kuratibu maadhimisho hayo ambayo

Siku ya Mbolea Duniani ilianzishwa ikiwa ni kumbukizi ya uvumbuzi wa mbolea aina ya Amonia uliofanywa na Bw. Fritz Haber mwaka 1908, uvumbuzi uliochochea mapinduzi ya kijani kwa karne ya 20 na kusaidia kwa kiasi kikubwa kupunguza janga la njaa katika nchi nyingi duniani

kwa mwaka 2022 yaliyofanyika katika viwanja vya Kimondo, Wilaya ya Mbozi, Mkoani Songwe.

Akizungumza kwa nyakati tofauti na wana-habari walioshiriki maadhimisho hayo, Mkurugenzi Mtendaji wa TFRA, Dkt. Stephan Ngailo anasema, lengo la kuadhimisha Siku ya Mbolea Duniani kwa mwaka 2022 ni kuwaleta pamoja wadau wa mbolea ambapo wadau wapatao 31 wameweza kuonesha bidhaa zao za mnyororo wa thamani katika sekta ya kilimo.

Anawataja wadau hao kuwa ni pamoja na wakulima, makampuni ya mbolea, wazalishaji wa mbolea, wasindikaji wa mazao, taasisi za Utafiti wa kilimo, vyuo vya elimu ya juu, taasisi za serikali na za kiraia.

Katika hotuba, Mkurugenzi Dkt. Ngailo anasema Siku ya Mbolea ilianzishwa ikiwa ni kumbukizi ya uvumbuzi wa mbolea aina ya Amonia uliofanywa na Bw. Fritz Haber mwaka 1908, uvumbuzi uliochochea mapinduzi ya kijani kwa karne ya 20 na kusaidia kwa kiasi kikubwa kupunguza janga la njaa katika nchi nyingi duniani. Ameongeza siku ya mbolea duniani inafanyika katika juma moja na siku ya chakula duniani ambayo pia inasisitiza uwepo wa chakula bora na cha kutosha kwa kila mtu.

Kauli mbiu

Ikizingatiwa kuwa, Serikali ipo katika kampeni ya utekelezaji wa vitendo wa mapinduzi katika Sekta ya Kilimo ili kufikia azma ya Ajenda 10/30 ya Kilimo ni Biashara inayotoa dira ya kuhakikisha kilimo kinakua kwa asilimia 10 ifikapo mwaka 2030 na hivyo kuongeza mchango wa sekta hiyo kwenye pato la taifa, serikali imetenga kiasi cha shilingi za kitanzania bilioni 150 ili kugharamia mbolea za ruzuku kwa wakulima ili kuwawezesha kulima kwa tija na hivyo kuimarisha usalama wa chakula nchini na kuongeza pato la taifa kutokana na tasnia a mbolea.

Akizungumzia umuhimu wa kutumia mbolea kwenye uzalishaji, Dkt. Ngailo anasema, idadi ya watu duniani inatarajiwa kufikia bilioni 9.7 kufikia mwaka 2050. Anasema kuwa, kuongezeka kwa idadi ya watu na maendeleo ya uchumi wa viwanda kutasababisha uhitaji wa kuzalisha mazao mengi kutoka katika eneo dogo. Kwa mfano mwaka 1960 ekari moja iliweza kutoa chakula cha kutosheleza watu wawili (2).

Ameongeza, ifikapo mwaka 2025 ekari itapaswa kulisha watu watano (5). Kutokana na mabadiliko hayo, katika nchi zilizoendelea kama Marekani, baadhi ya maeneo yaliyokuwa yakitumika kwa malengo mengine yamebadilishwa kuwa mashamba ya chakula kutokana na matumizi ya mbolea. Hali hii inaendana na juhudi zinazoendelea hapa nchini kwetu Tanzania za kuhamasisha wakulima kutumia mbolea hususan maeneo yenye udongo usio na rutuba.

>>> **Inaendelea Uk. 12**

Maadhimisho Siku ya Mbolea Duniani 2022: Wakulima wajengewa uwezo kuhusu matumizi sahihi ya mbolea, kanuni bora za kilimo

Kauli mbiu ya maadhimisho ya siku ya mbolea kwa mwaka huu inasema "Agenda 10/30, Matumizi sahihi ya Mbolea ya Ruzuku kwa kilimo chenye tija". Kauli mbiu hii inaendana na jukumu kuu ya TFRA ambalo ni kusimamia ubora wa mbolea ili wakulima wapate mbolea bora na kisha kuongeza tija ya uzalishaji kwa ajili ya kutosheleza mahitaji ya chakula na malighafi za viwanda nchi hii na hata nje ya Tanzania.

Lengo la mbolea ya ruzuku

Naye Mkuu wa Mkoa wa Rukwa, Queen Sendiga anazungumza kwa niaba ya Waziri wa Kilimo, Husein Bashe wakati wa kufunga maadhimisho ya Siku ya Mbolea Duniani anasema, kukua kwa kilimo kunaenda sambamba na ukuaji wa uchumi wa viwanda kwa kuzingatia kwamba viwanda vingi hutegemea malighafi zitokanazo na mazao ya kilimo.

Mkuu wa Mkoa Sendiga anasema, lengo la Serikali la kutoa ruzuku za mbolea ni kupunguza makali ya bei ya mbolea kwa wakulima ili waweze kuongeza uzalishaji na tija katika kilimo, kuimarisha usalama wa chakula nchini na kuongeza mchango wa sekta ya kilimo katika pato la taifa.

Sendiga anaendelea kusema, katika malengo ya muda mrefu, Serikali imeendelea kuhamasisha sekta binafsi kuwekeza kwenye ujenzi wa viwanda vya kuzalisha mbolea hapa nchini ili kuhakikisha mbolea inapatikana kwa bei rafiki na kwa wakati.

Uzalishaji wa ndani wa mbolea

Miongoni mwa matunda ya uwekezaji huo ni pamoja na ujenzi wa kiwanda cha mbolea cha ITRACOM Fertilizer Ltd ambacho kipo katika hatua ya kukamimlisha ujenzi wake jijini Dodoma. Kiwanda hiki kinatarajia kuanza kuzalisha mbolea tani 200,000 na kitakapokamilika kitazalisha tani 600,000 za mbolea na tani 300,000 za mbolea chokaa kwa mwaka. Anaeleza kuwa, lengo la mwekezaji ni kufikia uzalishaji wa tani milioni 1.5 za mbolea.

Kwa upande wa kiwanda cha Minjingu Sendiga anasema kiwanda kinatarajiwa kuongez

Mkurugenzi Mtendaji wa Mamlaka ya Udhhibiti wa Mbolea Tanzania (TFRA), Dkt. Stephan Ngailo akizungumza na wananchi waliohudhuria hafla ya maadhimisho ya Siku ya Mbolea Duniani yaliyofanyika katika viwanja vya Kimondo- Vwawa Mkoani Songwe tarehe 13 Oktoba, 2022.

**Siku ya Mbolea
Duniani** ilianzishwa ikiwa ni kumbukizi ya uvumbuzi wa mbolea aina ya Amonia uliofanywa na Bw. Fritz Haber mwaka 1908, uvumbuzi uliochochea mapinduzi ya kijani kwa karne ya 20 na kusaidia kwa kiasi kikubwa kupunguza janga la njaa katika nchi nyingi duniani

za uzalishaji kufikia tani 70,000 msimu wa 2022/2023. Ongezeko hili litachangia kuongeza upatikanaji wa mbolea kwa wakulima.

Jitihada zote hizi za serikali, zitawezesha mkulima kupata mbolea kwa wakati na kwa bei nafuu na hivyo kumuwezesha kununua mbolea zaidi na hivyo kuongeza matumizi ya viinilishe vya mimea (Plant nutrients) kutoka wastani wa kilo 19 hadi zaidi ya kilo 50 za virutubisho kwa Hekta kama ilivyoazimiwa na wakuu wa nchi za Afrika kule Abuja mwaka 2006.

Anasema, katika kuhakikisha utekelezaji wa mpango wa ruzuku unapunguza mianya ya udanganyifu, Serikali imeweka mfumo wa kielektroniki ambao unaratibu utambuzi wa washiriki, usambazaji wa mbolea, mauzo ya mbolea na malipo ya fedha za ruzuku kwa kampuni zinazoingiza mbolea nchini na hivyo kuweza kufuatilia hatua moja baada ya nyingine ya usambazaji wa mbolea za ruzuku nchini lengo ikiwa kumnufaisha mkulima halisi.

Tija ndogo inaelezwa kuwa ni miongoni mwa changamoto kubwa katika kilimo cha nchi yetu ni katika uzalishaji inayosababishwa na matumizi madogo na yasiyo sahihi ya mbolea, matumizi ya mbegu na zana duni za kilimo na

Mkuu wa Mkoa wa Songwe, Waziri Waziri Kindamba akipokea tuzo ya Mkoa mwenyeji wa maadhimisho ya Siku ya Mbolea Duniani Kitaifa yaliyofanyika mkoani Songwe tarehe 13 Oktoba, 2022.

mabadiliko ya tabia nchi.

“Utoaji wa mbolea ya ruzuku iliyotolewa na Serikali pamoja na upatikanaji wa mbegu bora na kuimarishwa huduma za ugani kutaongeza uwezo wa mkulima kuzalisha kwa tija” Sendiga anaongeza.

Kufuatia kuwa, serikali inatambua umuhimu wa Mkulima kupata mbolea kwa wakati na kwa bei anayoweza kuimudu, inasimamia kwa karibu na kufanya mazungumzo na wafanyabiashara wa mbolea ili waagize mbolea ya kutosha na kuisambaza kwa wakulima pande zote za nchi kwa msimu wote wa kilimo.

Akizungumza wakati akifungua maadhimisho ya Siku ya Mbolea Duniani yaliyofanyika tarehe 11 Oktoba, 2022, Mkuu wa Mkoa wa Songwe, Waziri Waziri Kindamba anasema usalama wa chakula ndio usalama mkuu kuliko usalama mwingine wowote kwani bila chakula hakuna chochote kinachoweza kufanyika.

Akizungumzia juu ya utegemezi wa zaidi ya asilimia 90 wa mbolea kutoka nje ya nchi Kindamba anaitaka TFRA kuhamasisha uwekezaji wa ndani ili kuwe na uwiano wambolea inayozalishwa nchini kwa asilimia 50 na asilimia 50 kwa zile zinazozingizwa kutoka nje ya nchi ili

pesa ya serikali inayotolewa kwa ajili ya ruzuku iwanufaishe wazawa na wawekezaji wa mbolea waliopo ndani ya nchi.

Aidha, Mkuu wa Mkoa Kindamba anaishauri TFRA kupeleka wawekezaji wa viwanda vya mbolea katika mikoa inayojihusisha zaidi na kilimo hususani mikoa ya Nyanda za Juu Kusini ambako matumizi ya mbolea yapo juu ili bidhaa hiyo iwafikie wakulima kwa wakati na kwa bei himilivu.

Naye, Mwenyekiti wa Chama Cha Mapinduzi (CCM), Mkoa wa Songwe, Eliniko Mkola anasema ilani ya chama Cha Mapinduzi kipengele cha 3 inaelekeza kuongeza uzalishaji wa mazao na kuongeza usalama wa chakula nchini na ndio maana serikali imeamua kutenga fedha kwa ajili ya ruzuku.

Pia, Mkola anayataka makampuni yaliyopeleka kazi ya kusambaza mbolea za ruzuku nchini kuhakikisha bidhaa hiyo inawafikia wakulima katika maeneo wanakofanyia shughuli za kilimo ili azma ya serikali ya kutenga bajeti kwa ajili ya ruzuku iweze kufikiwa.

Utoaji tuzo

Maonesho ya Siku ya Mbolea Duniani mwa-

ka 2022 pia yaliambatana na utoaji wa tuzo mbalimbali kwa washiriki kwa makundi sita ikiwa ni tuzo ya Mkoa Mwenyeji, kundi la wazalishaji wa mbolea ngumu ambapo kampuni la YARA Tanzania Limited ilichaguliwa kuwa mshindi wa tuzo hiyo.

Katika Kundi la Wazalishaji wa mbolea za maji, Isacha Feeder's International Co. Ltd ilichaguliwa kuwa mshindi wa tuzo hiyo, aidha Tuzo ilitolewa kwa msambazai mkubwa wa mbolea kitaifa na ETG Inputs (T) LTD kuchukua tuzo hiyo.

Tuzo nyingine zilizoshindaniwa ni mshiriki bora katika mpango wa ruzuku kwa mwaka 2022/2023 ambapo kampuni la OCP Tanzania Limited ilichaguliwa kuwa mshindi wa tuzo hiyo na mwisho ni tuzo kwa mwoneshaji bora wa maadhimisho iliyogawanywa katika makundi matatu ya upande wa vyama vya ushirika, kampuni na mabanki ambapo Guavay Company Limited ilichaguliwa kuwa mshindi.

Kundi la pili ni la Halmashauri za Wilaya zilizoshiriki ambapo Halmashauri ya Mji Tunduma ilipata tuzo hiyo na mwisho ni kundi la Taasisi za Serikali na Taasisi ya Kudhibiti Ubora wa Mbegu Tanzania (TOSCI) ilishinda tuzo hiyo.

Habari katika Picha

Waziri wa Kilimo, Mhe. Hussein Bashe (aliyekaa kulia) akimsajili mkulima (aliyekaa (kushoto) kwa kutumia mfumo wa kidijitali siku ya uzinduzi wa usajili wa wakulima uliofanyika katika ukumbi wa kijiji cha Chamwino Jijini Dodoma tarehe 4 Julai, 2022.

Naiibu Waziri wa Kilimo, Mhe. Anthony Mavunde akizungumza jambo wakati wa ziara ya wabunge kutoka Nyanda za Juu Kusini walipotembelea na kujionea maendeleo ya ujenzi wa Kiwanda cha mbolea cha Itracom kinachojengwa katika eneo la Nala Jijini Dodoma tarehe 26 Juni, 2022.

Mkulima Bw. Goodluck Ramadhan Mogela akionesha mfuko wa mbolea aina ya DAP alionunua kwa mfumo wa mbolea ya ruzuku, mkoani Morogoro Manispaa ya Morogoro.

Habari katika Picha

Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Kassim Majaliwa Majaliwa (aliyeweka mkono kwenye mfuko wa mbolea) akifurahia kiasi cha mbolea kilichozalishwa na Kiwanda cha Itracom kilichopo Nala jijini Dodoma alipofika kujionea maendeleo ya ujenzi wa kiwanda hicho tarehe 20 Desemba, 2022.

Mkuu wa Mkoa wa Kigoma, Thobias Andengeny (katikati) akiwa katika picha ya pamoja na Mkurugenzi Mtendaji wa Mamlaka ya Udhibiti wa Mbolea Tanzania (TFRA), Dkt. Stephan Ngailo (kushoto) na Kaimu Meneja wa TFRA Kanda ya Kati Joshua Ng'ondya (kulia) baada ya mazungumzo mafupi kuhusu wa utekelezaji wa mpango wa serikali wa utoaji wa mbolea za ruzuku yaliyofanyika katika ofisi ya Mkuu wa Mkoa tarehe 25 Oktoba, 2022.

Watumishi wa Mamlaka ya Udhibiti wa Mbolea Tanzania (TFRA) wakiwa wameketi kwenye jukwaa wakati wa uzinduzi wa mpango wa ruzuku ya mbolea uliofanywa na Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania Mhe. Samia Suluhu Hassan kwenye kilele cha maadhimisho ya sikukuu ya wakulima nanenane yaliyofanyika katika viwanja vya John Mwakangale Jijini Mbeya tarehe 8/08/2022.

Kiwanda cha mbolea cha Itracom kilichopo eneo la Nala jijini Dodoma.

Tanzania yashuhudia kasi ujenzi viwanda vya mbolea

Na **DANIEL LUCIAN**

Mamlaka ya Udhibiti wa Mbolea Tanzania (TFRA) kwa robo ya tatu ya mwaka 2021/2022 imefanya kazi kubwa ya kuhamasisha uwekezaji katika viwanda vya mbolea vya ndani ili viweze kuzalisha mbolea yenye ubora, kuongeza uzalishaji wa bidhaa hiyo na kuboresha viwanda vinavyozalisha mbolea za maji (foliar fertilizers).

Nia kubwa ya uhamasishaji wa ujenzi wa viwanda vya mbolea ni kukidhi mahitaji ya mbolea ya ndani katika kipindi hiki cha UVIKO-19, maradhi ambayo yameathiri soko la mbolea duniani na kusababisha kupanda kwa bei.

Katika kipindi cha Januari hadi Machi 2022, kwa kushirikiana na Kituo cha Uwekezaji (TIC), TFRA ilifanya vikao vitatu na wawekezaji walionesha nia ya kuwekeza katika viwanda vya mbolea.

Mwekezaji **POLYERVE GROUP** kutoka Misri alionesha nia ya kujenga viwanda viwili vya kuzalisha mbolea ya Urea mkoani Lindi au Mtwara na kiwanda cha kuchaganya mbolea (fertilizer blending plant) ambacho kinatarajiwa kujengwa Dar es Salaam au Mkoa wa Pwani.

Naye mwekezaji wa kampuni ya **URAL-CHEM** na **URALKAL** ya Urusi alionesha nia ya kujenga viwanda vya kuchanganya mbolea (blending) kwa kushirikiana na taasisi ya umma kama vile TFC.

Nayo Benki ya Nchi za Kiarabu (BADEA) ilionesha dhamira ya kutoa mikopo kwa ajili ya kugharamia usambazaji wa mbolea na ujenzi wa miundo mbinu kama maghala, uchanganyaji, upakuaji na ufungashaji.

Pia BADEA ilisema iko tayari kuwashawishi wanahisa wake ambao ni wazalishaji wakubwa wa mbolea ili kuwekeza katika uingizaji wa mbolea nchini, lengo likiwa ni kuongeza upatikanaji na kuleta unafuu wa bei za mbolea kwa wakulima.

Kampuni za kimataifa kama vile **Pioneers Chemical Factory** na **AI YUSR Foundation for Precious Metals** kutoka Saudi Arabia zilionesha dhamira ya kujenga kiwanda cha mbolea mkoani Lindi.

Kwa sasa idadi ya viwanda vinavyozalisha mbolea ni 13 na kati ya hivyo, viwanda vitano vina miundo mbinu na mitambo yenye kiwango cha kisasa ambapo kiwanda cha Minjingu ndiyo kikubwa kikifuatiwa na Yara...

Hadi sasa Tanzania inajivunia viwanda 16 vya mbolea ambapo 13 kati ya hivyo huzalisha mbolea ya aina mbili, yaani yabisi au ngumu na mbolea iliyo katika hali ya kimiminika au unga ambapo wakati wa kuwekwa shambani huchanganywa na maji na kuwekwa katika majani ya mmea. Mbolea hizo hujulikana kama foliar fertilizers

Katika viwanda hivyo 13, vitano vina miundo mbinu na mitambo yenye kiwango cha kisasa ambapo kiwanda cha *Minjingu* ndicho kikubwa kuliko vyote kikifuatiwa na *Yara*, *Keen Feeders*, *ETG inputs* na *Farm Access Company Limited*.

Viwanda vingine vitano vya *Sianga Agro Traders*, *Mtali Agrotaders*, *Isacha Feeders*, *Amka Feeders* na *Kehela Group* havina miundo mbinu na mitambo ya kisasa ya kuzalishia mbolea.

Viwanda hivi vimekuwa vikizalisha kwa kutumia teknolojia duni ya madumu ya maji ya Simtank ambapo kuchanganya mbolea kwa kutumia mashine/pampu ndogo ndogo na wengine wanachanganya kwa kutumia miko-no.

Viwanda vingine vitatu vya *Guavay Company Limited*, *Farm Times* na *Mabwepande Composite Manure* vina miundombinu na mitambo ya kiwango cha kuridhisha.

Idadi ya viwanda vinavyozalisha visaidizi vya mbolea ni vitatu na vimetofautiana kwa ukubwa kulingana na miundo mbinu na mitambo ya kuzalishia.

Aidha, kulingana na kiwango cha visaidizi vya mbolea vinavyozalishwa katika kiwanda cha *ABM Equipment Limited* ni kikubwa kikifuatiwa na *Dodoma Cement* na *HSSL*.

Ujenzi wa kiwanda cha **ITRACOM** kilichopo jijini Dodoma umefikia asilimia 60 ambapo kufikia mwezi Desemba 2022, tayari tani 2000 zili kuwa zimeshazalishwa kiwandani hapo.

Orodha ya Mbolea na Visaidizi vya Mbolea vilivyosajiliwa kwa mujibu wa Sheria ya Mbolea, 2009

Namba ya Usajili	Jina la Biashara	Kiwango cha Virutubisho
0001	Urea 46%N	46%N
0002	Di-Ammonium Phosphate (DAP)	18%N: 46%P ₂ O ₅
0003	Mono Ammonium Phosphate (MAP)	11-12%N: 48-61%P ₂ O ₅
0004	Calcium Ammonium Nitrate (CAN)	26%N-27%N
0005	Ammonium Sulphate (SA)	21%N + 24% S
0006	Triple Super Phosphate (TSP)	46%P ₂ O ₅
0007	Potassium Chloride (Muriate of Potash (MOP)	60%K ₂ O
0008	NPK 25:5:5	25%N: 5%P ₂ O ₅ : 5%K ₂ O
0009	NPK 17:17:17	17%N: 17%P ₂ O ₅ : 17%K ₂ O
0010	NPK 16:16:16	16%N: 16%P ₂ O ₅ : 16%K ₂ O
0011	NPK 20:10:10	20%N: 10%P ₂ O ₅ : 10%K ₂ O
0012	NPK 10:18:24	10%N: 18%P ₂ O ₅ : 24%K ₂ O
0013	Sulphate of Potash (SOP)	48-53%K ₂ O + 17-18%S
0014	NPK	6%N: 24%P ₂ O ₅ : 20%K ₂ O + 1.5%Mg, 8%S, 0.25%B, Zn
0015	NPK	5%N: 20%P ₂ O ₅ : 24%K ₂ O + 1%Mg, 10%S, 0.25%B, Zn
0021	Coating Material (Avail, Nutris)	1.5%Zn, 0.5%Mn
0022	Minjingu Nafaka plus	9%N: 18%P ₂ O ₅ : 6%K ₂ O + 25%CaO + 5%S + 2%MgO + 0.5%Zn + 0.1%B
0023	Magnesium Nitrate	11%N + 15%MgO
0024	NPK 23:10:05	23%N: 10%P ₂ O ₅ : 05%K ₂ O
0025	Plant Catalyst	0.00596% Sodium Metasilicate, 0.000798% Sulfate Castor Oil, 0.00002728% Calcium Chloride, 0.00002728% Magnesium Sulfate, 1% Lignite Extract
0026	NPK 23:21:0 + 4 S	23%N: 21%P ₂ O ₅ + 4%S
0027	NPK 22:6:12	22%N: 6%P ₂ O ₅ : 12%K ₂ O + 2%CaO, 3%S, 1%Mg, 0.2%B, 0.2Zn
0028	Calcium Nitrate	15.5%N + 26.5%CaO
0030	Poly NPK 17:17:17	17%N: 17%P ₂ O ₅ : 17%K ₂ O
0031	NPK 15:9:20+Trace Elements	15%N: 9%P ₂ O ₅ : 20%K ₂ O + TE
0032	S Poly NPK 08:14:19	8%N: 14%P ₂ O ₅ : 19%K ₂ O
0033	Poly NPK 08:14:19	08%N: 14%P ₂ O ₅ : 19%K ₂ O
0034	Booster IIC	32%N: 10%P ₂ O ₅ : 8K ₂ O + TE
0035	NPK 15:15:15	15%N: 15%P ₂ O ₅ : 15%K ₂ O
0036	Maxi MKP	52%P ₂ O ₅ : 34%K ₂ O
0038	Maxi KS	50%K ₂ O + 3%H ₂ SO ₄
0039	Max Magna N	15% MgO + 98% Mg(NO ₃) ₂
0040	Agro Leaf Power Calcium	Potassium Nitrate, Calcium Nit
0041	Agro Leaf Power High P	Iron, Mnganase, Copper, Boric
0042	Agro Leaf Power Total	Potassium Nitrate, Copper, Boron
0043	Tecamin Raiz	5.5%N: 1%K ₂ O: + 0.5%Fe, 0.3%Mn, 0.15%Zn, 0.05%Cu, 0.05%B, 4.7% Amino Acids, 22%OM
0044	Agro Feed Plus	12%N: 10%P ₂ O ₅ : 8%K ₂ O + TE
0045	MAXI Map	61.5%P ₂ O ₅ + 12.1% NH ₄
0046	Agro Leaf Power Magnesium	Potassium Nitrate Manganese, Copper
0050	Micro Nutrients (Zinc Sulphate Heptahydrate)	11%S, 21.5%Zn, 0.3%Mg, 0.004%Cu
0053	Easy grow starter	18%N: 20%P ₂ O ₅ : 21%K ₂ O
0054	Pot Phos	0%N: 50%P ₂ O ₅ : 30%K ₂ O
0055	NPK 14:0:2 + 13Ca + 2.5Mg	14%N: 0.2%K ₂ O + 13%CaO, 2.5%Mg + TE
0056	Agriculture Lime (Calcium Carbonate)	CaCO ₃
0057	Agriculture Gypsum (Calcium Sulphate)	CaSO ₄ .2H ₂ O
0058	Easy grow Flower and Fruits	14%N: 11%P ₂ O ₅ : 33%K ₂ O
0059	Easy gro Vegetative	27%N: 10%P ₂ O ₅ : 16%K ₂ O

Namba ya Usajili	Jina la Biashara	Kiwango cha Virutubisho
0060	MAXI Magna S	16%MgO + 12.5% S
0061	MAXI Calci N	15.5% N + 18.5% Ca
0062	MAXI K	13%N: 46% K ₂ O
0063	Potassium Nitrate	13%N: 44%K ₂ O
0064	Nutrivant Plus Malt Barley	23%P ₂ O ₅ : 42%K ₂ O + 0.1%B, 0.5%Zn, FV
0065	Nutrivant Plus Potato	43%P ₂ O ₅ : 28%K ₂ O + 2%MgO, 0.5%B, 0.2%Mn
0066	Max More	15%N: 15%P ₂ O ₅ : 15%K ₂ O
0067	Novacid	19%N: 19%P ₂ O ₅ : 19%K ₂ O + 3%MgO + Me
0068	Nutrivant Plus Rice	46%P ₂ O ₅ : 30%K ₂ O + 2%MgO, 0.2%B, FV
0069	Novacid	11%N: 7%P ₂ O ₅ : 28%K ₂ O + 2%MgO + Me
0070	Novacid	12%N: 8%P ₂ O ₅ : 23%K ₂ O + 2%MgO + Me
0071	Novacid	16%N: 8%P ₂ O ₅ : 16%K ₂ O + 8%MgO + Me
0072	Nova N:P:K + TE	20%N: 9%P ₂ O ₅ : 20%K ₂ O + TE
0073	Nova N:P:K	19%N: 19%P ₂ O ₅ : 19%K ₂ O + MgO + TE
0074	Nutrivant	18%N: 24%P ₂ O ₅ : 18%K ₂ O + TE
0076	Fe Eddha (Micro Nutrients)	6% Fe
0078	Minjingu Mazao NPS	10%N: 20%P ₂ O ₅ + 5%S, 25%CaO, 0.5%Zn
0079	Yaraliva Nitabor	15.4%N + 25.6%CaO, 0.3% B
0080	Yaravera Amidas	40%N + 5.5%S
0081	NPK 14:14:20 + MgO + 0.1 B	14%N: 14%P ₂ O ₅ : 20%K ₂ O + MgO, 0.1% B
0082	Yaramila Winner	15%N: 9%P ₂ O ₅ : 20%K ₂ O + 3.8%S, 1.8%Mg, 0.02%B, 0.02%Mn, 0.02%Zn
0083	Yarabela Sulfan	24%N + 6%S, 10.7%CaO
0084	Agroblen	20%N: 10%P ₂ O ₅ : 10%K ₂ O + 4Mg
0085	Poly-Booster	21%N: 21%P ₂ O ₅ : 21%K ₂ O
0087	Potassium Nitrate	13% N, 44% K ₂ O, 0.5% MgO, 0.5% CaO
0088	Magnesium Sulphate	99% MgSO ₄
0089	NPK 13:02:44	13%N: 2%P ₂ O ₅ :44%K ₂ O
0090	Nutrivant Plus	19%N: 19%P ₂ O ₅ : 19%K ₂ O + 2%MgO + B + Me
0091	Ammoniated Concentrated Super-	4-6% N: 19-21% P ₂ O ₅
0092	Kyto Booster	12%N: 10%P ₂ O ₅ : 8%K ₂ O
0095	NPK 10:10:24	10%N: 10%P ₂ O ₅ : 24%K ₂ O
0096	Sumicoat303	15% N: 36% P ₂ O ₅ : 0% K ₂ O
0097	Nutrivant NPK	31%N: 8%P ₂ O ₅ : 7%K ₂ O + 2MgO + TE + FV
0098	Nutrivant NPK	6%N: 18%P ₂ O ₅ : 37%K ₂ O + 2MgO + TE + FV
0099	Fertigrain Foliar	5%N + 0.75%Zn, 0.1%B, 0.1%Fe, 0.1%Cu, 0.02%Mo, 0.5%Mn, 0.01%Co, 10% Amino Acids, 40%OM
00100	Tecamin Max	7%N + 14.4% Amino Acids
00101	Tecamin Flower	3% N: 10% P ₂ O ₅ + 1%B, 0.5%Mo, 3% Amino Acids
0102	NPK 22:06:12	22%N: 6%P ₂ O ₅ : 12%K ₂ O
0103	Agriful	4.5% N: 1% P ₂ O ₅ : 1%K ₂ O + 25% Fulvic Acids, 25%Humic Extraxt, 45%OM
0104	NPK 04:03:03 FERTIPLUS	04%N: 03%P ₂ O ₅ : 03%K ₂ O
0105	NPK	10%N: 18%P ₂ O ₅ : 24%K ₂ O + 7S
0106	Maxi Force Fruiter	5%N: 5%P ₂ O ₅ : 40%K ₂ O + 0.25%MgO + TE
0107	Murphy Foliar Feed	22%N: 21%P ₂ O ₅ : 17%K ₂ O
0108	Omex foliar	24%N: 24%P ₂ O ₅ : 18%K ₂ O + TE
0110	YaraVita Power Boost	4.8%N + 4.9%Mg + 4.9%B + 9.9%Zn
0111	YaraVita Crop Boost	30%P ₂ O ₅ : 5%K ₂ O + 2.5%Mg + 3.1%Zn
0112	Biofix	Biofix-Legume Inoculant
0113	Rokohumin Loose	7% + 49% Humic acid
0114	AgriGrow Starter	14%N: 28%P ₂ O ₅ : 18%K ₂ O + TE

Namba ya Usajili	Jina la Biashara	Kiwango cha Virutubisho
0115	Multigro	19%N: 19%P ₂ O ₅ : 19%K ₂ O + TE
0116	Fastgro	12%N: 10%P ₂ O ₅ : 8%K ₂ O + TE
0117	Hakika	1.5%N: 1.5%P ₂ O ₅ : 3.5%K ₂ O + 25% OM
0118	Legumefix	Rhizobia Bacteria
0119	Max More fertilizer	10%N: 5%P ₂ O ₅ : 40%K ₂ O + TE
0120	NPK	25%N: 5%P ₂ O ₅ : 5%K ₂ O + 5%S
0121	Soil Plus (Compost)	2.1%N: 3.6%K ₂ O
0122	Booster Sic	16%N: 10%P ₂ O ₅ : 8%K ₂ O
0123	Booster Sic	16%N:
0124	Sulfur Coated Urea	40%N + 7%S
0125	Granubor Natur	15% B
0126	Sulfur coated CAN	24%N + 15%S
0127	Activit	4%N: 3%P ₂ O ₅ : 2%K ₂ O
0128	Sulphate of Potash	51%K ₂ O + 18%S + 1%Cl
0129	Zinc 700	70%Zn
0130	Bontera	Bacillus, Rhizobium
0131	Boron 15	15%B
0132	Nutrivant High K	6%N: 18%P ₂ O ₅ : 37%K ₂ O + 2%MgO, ME, FV
0133	NPK 17:21:11	17%N: 21%P ₂ O ₅ : 11%K ₂ O
0134	Seaweed Liquid Organic Fertilizer	13.44% N : 7.55% P ₂ O ₅ : 4.84%K ₂ O
0135	Green Sea	0.2%B, 0.6%Mg, 0.4%Zn, 0.9%Cu, 0.2%Fe
0136	Dodoma Aglime	97.56% Calcium Carbonate
0137	Multi K	13%N: 46%K ₂ O
0138	Nutrivant High P	8%N: 50%P ₂ O ₅ : 8%K ₂ O + 2 MgO, ME, FV
0139	Nutrivant High N	31%N: 8%P ₂ O ₅ : 7%K ₂ O + 2 MgO, B, ME
0140	Nutrivant Balance	19%N: 19%P ₂ O ₅ : 19%K ₂ O + 2 MgO, ME, FV
0141	Calcium Magnesium Carbonate (Dolomite Lime)	48% CaCO ₃ , 38% MgCO ₃ , 67% ECCE
0142	Afro Total	20%N: 20%P ₂ O ₅ : 20%K ₂ O
0143	Afro Kuza	30%N: 10%P ₂ O ₅ : 10%K ₂ O
0144	Afro Finisher	10%N: 10%P ₂ O ₅ : 40%K ₂ O
0145	Afro Starter	10%N: 52%P ₂ O ₅ : 10%K ₂ O
0146	Wuxual Macromix	24%N: 24%P ₂ O ₅ : 18%K ₂ O
0147	Polyfeed	26%N: 8%P ₂ O ₅ : 17%K ₂ O + 2%MgO
0148	Polycoffee	19%N: 19%P ₂ O ₅ : 19%K ₂ O
0149	Mono Potassium Phosphate	51.5%P ₂ O ₅ : 34%K ₂ O
0150	NPK	8%N: 24%P ₂ O ₅ : 16%K ₂ O + 5%S, 0.5%Zn, 0.1%B
0151	Minjingu Organic Hyperphosphate (Powder)	28%P ₂ O ₅ + 36%CaO
0152	Minjingu Organic Hyperphosphate (Granular)	28%P ₂ O ₅ + 36%CaO
0153	Mokusaku Cal - Phos	0.7%P ₂ O ₅ : 0.5%K ₂ O + 5%Ca, 0.5% Mg
0154	Mafanikio Farm Booster	32% N: 10%P ₂ O ₅ : 8%K ₂ O
0155	Polihalite	14%K ₂ O + 17%CaO, 6%MgO, 47.8%SO ₃
0156	Synthetic polyhalite	14%K ₂ O + 17%CaO, 6%MgO, 47.8%SO ₃
0157	Poly NPK 20:10:10	20%N: 10%P ₂ O ₅ : 10%K ₂ O
0158	S Poly NPK 20:10:10	20%N: 10%P ₂ O ₅ : 10%K ₂ O
0159	S Poly NPK 17:17:17	17%N: 17%P ₂ O ₅ : 17%K ₂ O
0160	Bioflush	49.3% Protein + 3.1 Soluble Carbohydrate
0161	Yad Bio Vitalizer	2.45%N: 0.76%P ₂ O ₅ : 2.66%K ₂ O + 13%CaO, 1.01%B
0162	Positive booster plus	12%N: 10%P ₂ O ₅ : 8%K ₂ O + TE
0163	Falmax O.PF	2%N: 10%P ₂ O ₅ : 1%K ₂ O + TE

Namba ya Usajili	Jina la Biashara	Kiwango cha Virutubisho
0164	Kristal (Magnesium Sulphate)	16%Mg, 13%S
0165	Mazao Super Fruit & Flower	15%N: 10%P ₂ O ₅ : 35%K ₂ O + TE
0166	Yara rega	20%N: 5%P ₂ O ₅ : 18%K ₂ O + Zn, B
0167	Osmocote	18%N: 6%P ₂ O ₅ : 12%K ₂ O
0168	Boom flower	11%N: 8%P ₂ O ₅ : 6%K ₂ O + TE
0169	Snow fert	19%N: 19%P ₂ O ₅ : 19%K ₂ O + TE
0170	Kynoplus	46 % N + 5% Zn
0171	Sugar Oemff	9%N: 5%P ₂ O ₅ : 8%K ₂ O
0172	Green Gold	33% N
0173	Kynopop	14%N: 9%P ₂ O ₅ : 4%K ₂ O
0174	Vitalon 2000	7.3% Titanic Sulphate, 1.2% Citric acid, 0.3% Tartaric acid, 4.2% Ammonia water, 1% Acticide
0175	Mo-quick	20%N: 20%P ₂ O ₅ : 20%K ₂ O
0176	Vita booster plus	15%N: 10%P ₂ O ₅ : 34%K ₂ O + TE
0177	YaraMila Cereal	23%N: 10%P ₂ O ₅ : 05%K ₂ O + 3%S + 2%MgO + 0.3%Zn
0178	Mazao Super (Total)	20%N: 20%P ₂ O ₅ : 20%K ₂ O + TE
0179	Mazao Super (Vegetative)	28%N: 14%P ₂ O ₅ : 14%K ₂ O + TE
0180	NPK	14%N: 23%P ₂ O ₅ : 14%K ₂ O + 5%S, 1% B ₂ O ₃
0181	Boom flower	2.2% Aromatic Nitrogen
0182	Foliar Booster Potato NPK 14:2	14%N: 25%P ₂ O ₅ : 13%K ₂ O + TE
0183	Foliar Booster High P, NPK 13:	13%N: 52%P ₂ O ₅ : 05%K ₂ O + TE
0184	Crop Master NPK 24:18:18	24%N: 18%P ₂ O ₅ : 18%K ₂ O + TE
0185	Foliar Booster High N NPK 31:1	31%N: 11%P ₂ O ₅ : 11%K ₂ O + TE
0186	Foliar Booster high K NPK 15:1	15%N: 12%P ₂ O ₅ : 31%K ₂ O
0187	NPS	19%N: 38%P ₂ O ₅ : 0%K ₂ O + 7%S
0188	SumiCoat 60	13%N: 10%P ₂ O ₅ : 13%K ₂ O
0189	Synergizer	8%N: 32% P ₂ O ₅ : 4%K ₂ O
0190	Gro plus	50%P ₂ O ₅ : 35%K ₂ O
0174	YaraMila otesha	12%N: 24%P ₂ O ₅ : 12%K ₂ O + 5%S, 2%MgO, 0.2%Fe, 0.007%Zn
0192	Fast grow fruit & Flower	14%N: 11%P ₂ O ₅ : 33%K ₂ O + TE
0193	Fast grow vetetative	27%N: 10%P ₂ O ₅ : 16%K ₂ O + TE
0194	Black alg	2%K ₂ O + Organic Nutrients
0195	Almina	1%N: 2%K ₂ O + Organic Nutrients
0196	Agromaster	24%N: 6%P ₂ O ₅ : 12%K ₂ O
0197	Poly Sulphate	11.6%K ₂ O + 12.1%CaO, 3.6%Mg, 19.2% S
0198	Nov Acid	16%N: 32%P ₂ O ₅ : 16%K ₂ O
0199	Novacid	16%N: 8%P ₂ O ₅ : 25%K ₂ O
0200	Omex Foliar Feed	24%N: 24%P ₂ O ₅ : 18%K ₂ O + TE
0201	Omex Murex K	10%N: 20%P ₂ O ₅ : 40%K ₂ O + TE
0202	Omex CalMax	15%N: 22.5%CaO
0203	Biopower (Grow Power)	Bacterial and Algae Extract
0204	BioForce	Extract of See Weed and Blue Green Algae
0205	Berrylon	Extract of See Weed and Blue Green Algae
0206	Biopower Plus	30% Sea Weed Extract, 4g/L Cu + Zn + Mo + B, 12%N: 20%P ₂ O ₅ : 20%K ₂ O
0207	Wuxal Super Amino	8%N: 8%P ₂ O ₅ : 6%K ₂ O
0208	Wuxal Microplant	5%N: 10%P ₂ O ₅ : 3%K ₂ O + 1%Fe, 1.5%Mn, 1%Zn
0209	Amcolon Suspension	24%N: 24%P ₂ O ₅ : 18%K ₂ O + 1.5%Mg
0210	Amcopaste	20%N: 20%P ₂ O ₅ : 20%K ₂ O
0211	Amcopaste	5%N: 50%P ₂ O ₅ : 30%K ₂ O
0212	Amcolon	20%N: 20%P ₂ O ₅ : 20%K ₂ O + TE

Namba ya Usajili	Jina la Biashara	Kiwango cha Virutubisho
0213	Mofcal	12%N + 5%Mg, 15% CaO
0214	Amcopotato	14%N: 25%P ₂ O ₅ : 13%K ₂ O + 3.2%Mg, 1.8% Zn, 12.5%S
0215	Amcofert	30%P ₂ O ₅ : 40%K ₂ O + TE
0216	Amco KTS	36%K ₂ O + 25% S
0217	Goldfert	10%N: 50%P ₂ O ₅ : 10%K ₂ O
0218	Mult N	40% N
0219	Foliboost	8.5%N + 4%B, 4% Zn, 40%C, 13.5% Amino Acid
0220	Amcopaste	18%N: 44%P ₂ O ₅
0221	Amcopaste	15%N: 20%P ₂ O ₅ : 50%K ₂ O
0222	Amcolon	10%N: 50%P ₂ O ₅ : 10%K ₂ O
0223	Omya Calciprill 110-LF	38%CaO + 0.6%Mg
0224	Omya Magprill	25%CaO + 9.5%Mg
0225	Bioenzyme	0.1%Mn, 0.3%Zn, 0.4%Fe, 0.3%B, 0.4%S, 0.1%Mg
0226	Foltron Plus	5.6%N: 19.5%P ₂ O ₅ : 5%K ₂ O + TE
0227	Pilatus	4.9%Zn + 17% Organic Matter
0229	Bio - TBB	Streptomyces sp, Lactobacillus sp, Rhizobium sp
0230	Bio - TRENT	Streptomyces sp, Lactobacillus sp, Rhizobium sp
0231	Kilimo Booster Plus	19%N: 19%P ₂ O ₅ : 10%K ₂ O
0232	Sulphur Maji	8.5% S
0233	Vegimax	1.1%N: 0.13%P ₂ O ₅ : 3.9%K ₂ O + 0.38%S, 0.58%CaO, 0.48%Mg, 29.45% Organic Matter
0235	PK Fertilizer	51.5%P ₂ O ₅ : 34%K ₂ O
0236	Fruit King	0.5%B, 0.51%Zn, 0.31%(6-BA)
0237	Root King	0.62%IBA
0238	Cytokinin Moreking	0.4% Cytokinin
0239	Nutriplant Organic Plus Fertilizer	22%Fe, 1.62Zn, 0.24%Mn, 0.005%CaO, 0.007%Mg, 0.001% Cu
0240	Tecamin Brix	18%K ₂ O + 0.2% B
0241	Tecnokel Amino Cab	10%CaO, 0.2%B + 6% Amino acid
0242	Fertigrain Start	3%N, + 30% OM, 9% B
0243	Agriphyt contact ZnMn	1.5%Zn, 0.5%Mn
0244	Controlphyt Cu	6.5%Cu
0245	Kanmetal	0.5%B, 0.5%Cu, 2%Fe, 1%Mn, 1%Zn
0246	Kankompoze	8%N: 9%P ₂ O ₅ : 13%K ₂ O
0247	Kangrow	3%N: 2%K ₂ O
0248	Kanpotas	30%P ₂ O ₅
0249	Compound D	10%N: 20%P ₂ O ₅ : 10%K ₂ O + 6S
0250	Hai 450	1.4%N: 0.3%P ₂ O ₅ : 0.7%K ₂ O + 2.5%OM
0251	Alvirus	2.5%Cu
0252	D.I Grow	2.35%N: 4.44%P ₂ O ₅ : 1.75%K ₂ O + TE
0255	Agri Grow Vegetative	30%N: 10%P ₂ O ₅ : 10%K ₂ O + TE
0256	AgriGrow Fruiting& Flowering	15%N: 5%P ₂ O ₅ : 35%K ₂ O + TE
0257	Allwin Top	28%N: 8%P ₂ O ₅ : 9%K ₂ O + TE
0258	AgriChem Folia	12%N: 10%P ₂ O ₅ : 10%K ₂ O + TE
0259	Yara Vita Trace BZ	5%N: 7.5% P ₂ O ₅ : 5%K ₂ O + 5%S, 5%Mg, 5%B, 5%Zn, 0.1%Cu, 0.1%Fe, 0.1%Mn, 0.1%Mo)
0260	Yara Vita Cereal Boot	29.5%P ₂ O ₅ : 5%K ₂ O + 2.7%MgO + 3.1%Zn
0261	Yara Vita Zintrac 700	Conc. Zinc micronutrient
0262	Yara Vita Bortrac 150	10.9%B
0263	Yara vita coptrac dual	33% Cu
0264	Mo-wonder	18%N: 6%P ₂ O ₅ : 9%K ₂ O
0265	Mo-top	28%N: 8%P ₂ O ₅ : 9%K ₂ O + 4%B

Namba ya Usajili	Jina la Biashara	Kiwango cha Virutubisho
0266	Mo-eliixer	11%N: 7%P ₂ O ₅ : 7%K ₂ O
0267	Elit N	25%N
0268	Truva	5%N: 25%P ₂ O ₅
0269	Safir 21	2%K ₂ O + Organic nutrients
0270	Zincop	3%N: 15%P ₂ O ₅ + 10%Zn
0271	Exelans	5%N: 5%K ₂ O + 25%OM + TE
0272	Nessmix	4%Zn, 4%Fe, 2%Mn, 0.5%B, 0.5%Cu
0273	Sweet K	30%K ₂ O
0274	Erth Food	1.6%N: 0.5P ₂ O ₅ : 0.5K ₂ O + 60%OM
0275	NPK Zn	11%N: 22%P ₂ O ₅ : 21%K ₂ O + 4%S, 1%B + 0.1%zn
0276	Golden leaf tobacco	10%N: 18%P ₂ O ₅ : 24%K ₂ O + 7%CaO, 7%S, 0.5%MgO + 0.1%B
0277	Minjingu Top dressing/Caan plus Top dressing	27%N: 10%P ₂ O ₅ + 15%CaO
0278	Mielle oemf	08%N: 17%P ₂ O ₅ : 02%K ₂ O
0279	Veggie oemf	08%N: 05%P ₂ O ₅ : 30%K ₂ O
0280	Oc-booster	31%N: 10%P ₂ O ₅ : 08%K ₂ O + TE
0281	Rizoliq Soy	Bradyrhizobium Japonicum
0282	Mengi mavuno	20%N: 20%P ₂ O ₅ : 20%K ₂ O + TE
0283	Maxiforce starter	15%N: 30%P ₂ O ₅ : 15%K ₂ O + 1% MgO + TE
0284	Maxiforce Grower	30%N: 10%P ₂ O ₅ : 10%K ₂ O + 0.7%MgO + TE
0285	Maxiforce fruiter	10%N: 10%P ₂ O ₅ : 40%K ₂ O + 1% MgO + TE
0286	NPS Zn	12%N: 45%P ₂ O ₅ + 5% S + 1% Zn
0287	G - One	0.05%Fulvic Acid
0288	Grow -Cal	10%N + 17%CaO, 14%Mg + 0.1%B
0289	Paristar	Humic acid 30% + Ascorbic acid 10%
0290	Verno Fg	30% Cu + 30% Zn
0291	RTS 7:7:7	07%N: 07% P ₂ O ₅ : 07% K ₂ O
0292	Tanzanite Booster Plus	19.87%N: 11.74%P ₂ O ₅ : 11.11%K ₂ O + 0.04%Fe + 0.026%Mn + 0.001%Zn + 0.009%Cu
0293	Mokusaku NPK Plus	3.67%N: 2.25%P ₂ O ₅ : 0.7%K ₂ O + 0.3%Ca, 0.07%Mg
0294	Techoel Amino Mn	2.93%N + 6.99%Mn
0295	Controlphyt PK	29%P ₂ O ₅ + 21.6%K ₂ O
0296	Technophyt Ph+	3%N + 29%P ₂ O ₅
0297	Technokel Amino B	10%B
0298	Soil king slari asilia ya kibiologia	0.02%K ₂ O + 0.01%CaO + 0.06%Na
0299	Soil king mbolea halisi	0.06%N: 0.01%P ₂ O ₅ : 0.15%K ₂ O + 0.03%CaO
0300	Saprolife	2.5%N: 0.3%P ₂ O ₅ : 0.12%K ₂ O + Te
0301	Vitazyme Micro Foliar	0.5%Fe, 0.05%Cu, 0.15%Zn
0302	Fastgrow Starter	18%N: 20%P ₂ O ₅ : 21%K ₂ O + TE
0303	Fastgrow Foliar Feed	12%N: 12%P ₂ O ₅ : 12%K ₂ O + TE
0304	Ferrelene- Fe EDDHA	6%Fe
0305	Elfert- F	5.4%Fe, 4.1%MgO, 0.048%Mo, 0.67%Cu, 2.83%Mn, 1.12%B, 2.9%Zn
0306	Giant	45%P ₂ O ₅ : 55%K ₂ O
0307	Micronet-15	4%Fe, 4%Zn, 0.5%Cu, 3%Mn, 2%MgO, 1.5%B, 0.05%Mo
0308	Suspension 12-12-44	12%N: 12%P ₂ O ₅ : 44%K ₂ O + 3%MgO + TE
0309	Suspension 24-24-14	24%N: 24%P ₂ O ₅ : 14%K ₂ O
0310	Mazao Booster	32%N: 10%P ₂ O ₅ : 20%K ₂ O + 2.8%Fe, 3.7%Cu, 2.7%Mn, 2%Mo, 2%B, 2%Zn, 20%S, 2.8%Co
0311	Agromaster	16%N: 10%P ₂ O ₅ : 22%K ₂ O
0312	Humic plus	71.07 % Humic acid, 12.17%K ₂ O
0313	Neo Supreme	24%N: 24%P ₂ O ₅ : 18%K ₂ O + 4%Mg, 4%S, TE
0314	Neo High P	12%N: 45%P ₂ O ₅ : 20%K ₂ O + 4%Mg, 2%CaO, TE

Namba ya Usajili	Jina la Biashara	Kiwango cha Virutubisho
0315	Super Neo High K	15%N: 10%P ₂ O ₅ : 45%K ₂ O + 4%Mg, 4%S, TE
0316	Micronet -36	18%CaO, 12%N, 3%Mg, 1%B, 2% Amin acid
0317	Superfeed	19%N: 19%P ₂ O ₅ : 19%K ₂ O + Mg + TE
0318	TFA Fahari (Myco Sol)	12%N: 6%K ₂ O + 40%SO ₃
0319	Agromaster	15%N: 24%P ₂ O ₅ : 12%K ₂ O
0320	Fahari Booster	20%N: 20%P ₂ O ₅ : 18%K ₂ O + TE
0321	Rokohumin-Duplo	5.65%N: 0.9%P ₂ O ₅ : 4.61%K ₂ O
0322	Aviel Extra Booster	20%N: 5%P ₂ O ₅ : 35%K ₂ O
0323	Potassium Schonite	23%K ₂ O + 11%MgO
0324	Max Yield	15%N: 10%P ₂ O ₅ : 45%K ₂ O
0325	Max Green	31%N: 11%P ₂ O ₅ : 15%K ₂ O
0326	Fast Crop Max-K	15%N: 10%P ₂ O ₅ : 45%K ₂ O +4%S, 4%MgO
0327	Gap Mbolea	12%N: 12%P ₂ O ₅ : 12%K ₂ O
0328	Keenfeeder's Booster	12%N
0329	Keen Mavuno	15%N: 15%P ₂ O ₅ : 15%K ₂ O + TE
0330	New Victory Booster	19%N: 19%P ₂ O ₅ : 10%K ₂ O
0331	Sulotaste	19%N: 19%P ₂ O ₅ : 19%K ₂ O + MgO, TE
0332	Organic Fertilizer	2.3% N : 42.8% OC, 38% OM, 18.6% C/N
0333	Groforce	2% N : 0.1% P ₂ O ₅ : 4% K ₂ O + 20 g/l Amino Acid, 200 g/l Organic Matter, 8 g/l Humic Acid, 8 g/l Mg, 120 g/l Organic Sugar
0334	BM Start	1.7% N + 2.1% MgO, 2.84% H ₂ SO ₃ , 2.07% B, 0.02% Mo
0335	FarmGrow Vegetative	38%N: 5%P ₂ O ₅ : 5%K ₂ O
0336	FarmGrow Starter	13%N: 40%P ₂ O ₅ : 13%K ₂ O + TE
0337	F100	8%N: 2%P ₂ O ₅ : 8%K ₂ O
0338	F300	2%N: 11%P ₂ O ₅ : 11%K ₂ O
0339	Full Power	12%N: 18%P ₂ O ₅ : 12%K ₂ O
0340	Agrodyke	12%N: 18%P ₂ O ₅ : 12%K ₂ O
0341	FarmGrow Flowering and Fruiting Vegetative	5%N: 5%P ₂ O ₅ : 45%K ₂ O + TE
0342	Veggie Oemff Grow	14.8%N: 8.87%P ₂ O ₅ : 15.86%K ₂ O + 1.93% S
0343	Agribooster	19%N: 10%P ₂ O ₅ : 8%K ₂ O
0344	Eco Super Grow	15%N: 4.4%P ₂ O ₅ : 1.8%K ₂ O
345	N P K 10:18:24	10%N: 18%P ₂ O ₅ : 24%K ₂ O: +0.5%Mg, 7%S, 0.012%Bo, 3%Xca
346	Maxiforce	20%N: 20%P ₂ O ₅ : 20%K ₂ O + 100ppm Zn, 800ppm Fe, 140ppm Cu,150ppm Mn
347	CynkMI	16.2%Zn
348	MI6.1	2.9%N
349	New Victory Flower and Fruit	17%N:14%P ₂ O ₅ :34%K ₂ O +0.03%B, 0.06%Zn,0.01%Fe,0.05%Cu, 0.05%Mn, 0.001%Mo, 0.007%Amino Acid
350	Calcium Nitrate	
351	Polycoffee	19%N: 19%P ₂ O ₅ : 19%K ₂ O
352	MoMI	11%Mo
353	Wangle	1.50% 1-Dodecane Sulfonic acid sodium salts
354	Kem Foliar Feed	14%N: 9%P ₂ O ₅ : 5%K ₂ O +2%Mg
355	Kyno Plus S	40%N + 6%S
356	Kara	6.98%N: 3.88%P ₂ O ₅ : 13.96%K ₂ O
357	NPS B	19%N: 38.15%P ₂ O ₅ + 6.24%S, 0.12%B
359	Zinc Sulphate Monohydrate	33.5%Zn
360	Trimix	6.5%Ca: 0.05%B: 15%Fulvic acid
361	Farma Booster Foliar Spray	15%Na
362	Green Urea	35%N:1%P ₂ O ₅ :1%K ₂ O
363	Micro p-topdressing	46%N: 0.1%Zn

Namba ya Usajili	Jina la Biashara	Kiwango cha Virutubisho
364	Yaramila Otesha	13%N:24%P ₂ O ₅ :12%K ₂ O: 3%S: 2%MgO
365	Microp -planting	17%N:29%P ₂ O ₅ : 6%K ₂ O: 0.5%S:0.2%Zn
366	Durasop NPK Compound	22%N: 6% P ₂ O ₅ : 12%K ₂ O
367	Amcolon*K	7%N: 7%P ₂ O ₅ : 40%K ₂ O+ 1%MgO
368	DURASOP	12%N:12%P ₂ O ₅ : 17%K ₂ O for Amco SOP
369	Multiphos	10%N :25%P ₂ O ₅
370	AmcoCal Nit	15.5%N: 26% CaO
371	Amco SOP	50%K ₂ O + 17.5%S
372	Amco PotaNit	13%N: 46%K ₂ O
373	Super cal 45	45%CaO
374	NutrOshield	10.2%N:0.2%B:1%Cu:0.02%Mn :4%Zn
375	ZAP	8%N: 1%S: 0.05%Mn: 0.05%Zn:0.10%Fe.
376	BorMI	12.1%B
377	nanoMI-Cu	14.5%N
378	MI ZBOZE	2.6%Mn
379	WapnMI nAgCu	18.5%CaO
380	KAL Booster	9.8%N: 21%P ₂ O ₅ : 36.7%K ₂ O: 1.9%Mn:0.7% Fe:0.7%B:1.1%Zn:1.9%Cu:2.5%Mo
381	Yaramila Otesha	13%N:24%P ₂ O ₅ :10%K ₂ O
382	Biophosphate	1.1%N: 39.6%P ₂ O ₅ : 0.11%K ₂ O.
383	Microp Mbogamboga	15%N: 9%P ₂ O ₅ : 20%K ₂ O + 8.5%S, 0.02%B, 0.06%Zn
384	MicroMI	1.38%Zn: 1.37%Fe: 1.67%Mn
385	MI6	3%N:
386	NanoMI	15.2%N:
387	Energy Mix	11.2%N: 10.2%P ₂ O ₅ : 11.8%K ₂ O
388	Veggie OEMFF Starter	14.80%N, 20.40%P ₂ O ₅ ,18.80%K ₂ O + 1.9%S,1.30%Mg,0.12%Zn,0.14%B, 0.7%Fe,0.14%Mn,0.023%Cu,0.02%Mo
389	KYNOCH PANDA PLUS	12%N: 46%P ₂ O ₅ + 5%S, 0.5%Zn
390	Master Winner	15%N: 3%P ₂ O ₅ : 5%K ₂ O + 0.3%MgO, 20%S
391	DURAMON 30	30%N: 0%P ₂ O ₅ : 1%K ₂ O +2.5%MgO, 18.5%SO ₃
392	Star Farm Booster	16.98%N: 8.9%P ₂ O ₅ : 12.35%K ₂ O.
393	AGROGOLD NPK	3.98%N: 3.6%P ₂ O ₅ : 2.4%K ₂ O
394	EXCELLENT SUPER	24%N: 24%P ₂ O ₅ : 18%K ₂ O + 0.9%MgO
395	Liquid Seaweed Plant Growth Promoter	50.5 mg/L N: 9.70mg/L P: 1670mg/L K + 0.83mg/L Mg
396	HCPS	0.9%N: 0.43%P ₂ O ₅ : 3.25%K ₂ O + 0.45%Ca, 1.04%Mg
397	GEM SUPER K	18.3%N: 21.4%P ₂ O ₅ : 41.6%K ₂ O
398	Biostimulant	0.65%N: 45% K ₂ O
399	Power grower max-Vegetative	25.2%N: 22.7% P ₂ O ₅ :17.5% K ₂ O
400	Power grower max K	9.9%N: 21.5% P: 44.7% K
401	YUKON (K)	26.6%K ₂ O + < 0.3 %Cl
402	BACK (K)	47.4%K ₂ O + < 0.15%Cl
403	MAIZE - PLUS	140g/L N: 60g/L P + 470mg/L B, 684mg/L Zn, 1005g/L Fe, 510mg/L Cu, 510g/L Mn, 59mg/L Mo
406	SUBA AGRO FOLIAR	23 %N: 23 %P ₂ O ₅ : 23 %K ₂ O + 0.01 %B, 0.01 %Zn, 0.05 %Fe, 0.0006 %Cu, 0.03 %Mn, 0.004 %Mo.
407	BOOSTER EXTRA SUPER K	23 %N: 4%P ₂ O ₅ : 36%K ₂ O
408	BIO - GENIC FERTILIZER	31 %K + 17.5 %Ca, 52.81 %S, 0.5 %Zn, 2.1%Fe, 0.03 %Cu
409	MICROP TOBBACO	10%N: 18%P ₂ O ₅ : 24%K ₂ O + 9%SO ₃
410	DTPA	+ 11%Fe
411	Manganese Sulphate Monohydrate (MnSO ₄ .H ₂ O)	32%Mn
412	Sodium Molebdate (Na ₂ MoO ₄)	39.6%Mo
413	NPK (BAFOLIAR)	10%N: 15%P ₂ O ₅ : 10%K ₂ O
414	FOLIPLUS	3.0%N: 14.30%P ₂ O ₅ : 18.6%K ₂ O + 0.10%B, 0.10%Mn, 0.01%Mo

Namba ya Usajili	Jina la Biashara	Kiwango cha Virutubisho
415	FOSFOCAL	3%N: 20%P ₂ O ₅ +5%CaO, 0.10%B, 0.10%Mo
416	POTASOLL	25%K ₂ O + 42%SO ₃
417	FOLIMIX	8%N + 5%MgO, 10%CaO
418	N-LONG	26.0%N + 0.50%B, 0.05%Zn
419	CALBOSOL	28%Ca + 1%B.
420	PROTEOGREEN	10%N: 5%P ₂ O ₅ : 40%K ₂ O+2%MgO,0.02%Zn, 0.01%B,0.00%Fe, 0.01% Mn, 0.00%Mo
421	PROTEOGREEN	11%N: 40%P ₂ O ₅ : 11%K ₂ O + 2%MgO, 0.002%Zn, 0.01%B,0.02%Fe, 0.01%Mn, 0.001%Mo
422	THABIT SUPER NPK 17:17:17	17% N: 17% P ₂ O ₅ : 17% K ₂ O + 0.4% Zn
423	THABIT SUPER NPK 18:38:0	18%N: 38%P ₂ O: 0%K ₂ O + 2%Ca, 0.1%Mg, 1.5%S, 0.1%B, 0.1%Zn
424	THABIT SUPER NPK 13:26:13	13%N: 26%P ₂ O ₅ : 13%K ₂ O + 2%Ca, 1%Mg, 0.1%B, 0.2%Zn, 0.2%Mn
425	THABIT SUPER NPK 22:6:12	22%N: 3.79%P ₂ O ₅ : 12%K ₂ O+ 4%Ca, 0.5%Mg, 3%S, 0.2%B, 0.4%Zn
426	THABIT SUPER NPK 11:23:22	11%N: 23%P ₂ O ₅ : 22%K ₂ O+ 1.5%Ca, 0.2%Mg, 2%S, 0.1%B, 0.1%Zn
427	THABIT SUPER NPK 12:25:12	12%N: 25%P ₂ O ₅ : 12%K ₂ O + 4%Ca, 0.2%Mg, 3%S, 0.1%B, 0.2% Zn
428	Kalite Booster	6%N: 2%P ₂ O ₅ : 4%K ₂ O
430	Agri grow High Ca	17%N: 2%K ₂ O + 20%CaO, 4%MgO, 0.02%B, 0.03%Cu, 0.06%Fe,0.03%Mn, 0.02%Mo, 0.02%Zn
431	SUBA AGROFOLIAR FINISHER	10%N: 5%P ₂ O ₅ : 40%K ₂ O + 0.01%B, 0.01%Zn, 0.05%Fe,0.006%Cu, 0.03%Mn, 0.004%Mo
432	Coffee Plus	20%N: 10%P ₂ O ₅ : 15%K ₂ O + 9.97%CaO, 0.55%MgO
433	White Diamond Pamba	10%N:10%P ₂ O ₅ : 20%K ₂ O+13%CaO, 1%MgO, 4%S, 0.5%B, 1%Zn
429	Challenge	0.5%B, 4%Zn, 4%Fe, 0.5%Cu, 2%Mn
435	Diamond Plant Foliar Feed	18%N: 16%P ₂ O ₅ : 16%K ₂ O
436	Plant Start	0%N: 45%P ₂ O ₅ : 25%K ₂ O
437	Max Grow Supreme	23%N: 21%P ₂ O ₅ : 17%K ₂ O
438	Max Grow High K	9%N: 16%P ₂ O ₅ : 35%K ₂ O
439	Micro Life Mult - Purpose 6 -2-4	229.5 mg/kg Zn, 34.4mg/kg Cu, 1.2 mg/kg Mo
440	SUPER N-40.	40.8% N
441	TANZANITE PLANT FOLIAR FEED	23.7 %N: 23.4 %P ₂ O ₅ : 19.1% K ₂ O
442	NEW AGRO BOOSTER	21%N: 19%P ₂ O ₅ : 30%K ₂ O + 1% Cu, 0.09%Mo
443	LITHOVIT COFFEE	5 %N: 3 %P ₂ O ₅ : 6 %K ₂ O + 5 %S, 0.2 %B, 0.25 %Zn, 0.01 %Cu, 0.01 %Mo
444	TOP MAX CROP LEADER HIGH K	8.6 g/kg N: 24.7 g/kg P: 91.9 g/kg K
445	SBL	10 %P: 30 %K ₂ O + 10 %Ca, 0.28 %Mg, 0.08 %Fe, 0.11 %Mn, 0.08 %Al, 4% Na, 3% Si
446	NURU BOOSTER	23 %N: 15 %P ₂ O ₅ : 15 %K ₂ O
447	MAX GOLDEN TZ BLOOM PLUS HIGH K	4.39 %N: 5.14 %P ₂ O ₅ : 18.43 %K ₂ O
434	FAST GROW SUPER	240 g/L N: 240 g/L P ₂ O ₅ : 180g/L K ₂ O + 750g/L Fe, 300 g/LMn
448	FAST GROW LIQUID N	32 %N
449	SUPER VEGRO	5.3 %N: 18.8 %P ₂ O ₅ : 21.2 %K ₂ O + 0.03 %CaO, 0.01 %MgO, 0.6 %ZnO
450	Dk-20 Organic plant Enhancer	K >10 ppm, Mg < 5 ppm, Ca < 5 ppm, Mn < 5 ppm
451	COMBISOL 9-8-0	9 %N: 8 %P ₂ O ₅ + 13 %Ca, 0.01 %B, 0.01 %Zn, 0.02% Cu, 0.01 %Mn
452	GUSTO	1.5 %Zn, 2 %Fe, 0.5 %Mn
453	GRAVITA 3-15-0+3%CaO	3%N: 15%P ₂ O ₅ + 3%CaO, 6 %B, 7 %Zn, 1 %Mn, 0.1 % Mo
454	NPK	10 %N: 18 %P ₂ O ₅ : 24 %K ₂ O + 0.5 %MgO, 7%S, 0.12 %B
455	NPK 10:18:24	10 %N: 18 %P ₂ O ₅ : 24 %K ₂ O + 3 %CaO, 0.5%MgO, 7 %S, 0.12%B
456	Pro-Grow Pro Finisher	10.14 %N: 5.08 %P ₂ O ₅ : 40 %K ₂ O + 102 ppm B, 210ppm Zn, 207 ppm Fe, 51 ppm Cu, 203 ppm Mn, 8ppm Mo,
458	MULTI GREEN HIGH N	24 %N: 24 %P ₂ O ₅ : 18 % K ₂ O + 10 %Mg
459	MULTI GREEN HIGH K	10 %N: 20 %P ₂ O ₅ : 45 % K ₂ O + 10 %Mg
460	Thabit Super NPK 16-42-0 +TE	16%N: 42 %P ₂ O ₅ + 2 %Ca, 1.5% S
462	Thabit Super NPK 40-0-0+S	40 %N + 6.5 %S
463	Thabit Super NPK 24-0-24 + TE	24 %N: 24 %K ₂ O + 1 %Ca, 0.2 %Mg, 4 %S, 0.1 %B, 0.1 %Zn, 0.1 %Mn
466	Biofol Triple Max	23 %N: 23 %P ₂ O ₅ : 23 %K ₂ O + 0.02 %B, 0.05 %Zn, 0.1%Fe, 0.05%Cu, 0.05%Mn

Utaratibu wa kupata Usajili na Leseni za Biashara ya mbolea

UTANGULIZI

Tasnia ya Mbolea Tanzania inasimamiwa na Sheria ya Mbolea na. 9 ya mwaka 2009 (The Fertilizer Act, 2009).

Sheria hii imeweka masharti ya kudhibiti utengenezaji (Manufacturing), Uingizaji nchini (importation), Usafirishaji nje ya nchi (exportation), Uuzaji (sale) na Matumizi (utilization) ya Mbolea kwa ajili ya kilimo (Agricultural fertilizers).

USAJILI WA MBOLEA, MITAMBO YA UTAKASAJI NA UTENGENEZAJI WA MBOLEA

i. Usajili wa mbolea mpya:-

Kila mbolea au kisaidizi cha mbolea kitasajiliwa na TFRA kabla haijaanza kutumika nchini kwa mujibu wa kifungu na. 8 cha sheria ya mbolea.

Hatua za kufuata ili kusajili mbolea mpya

- Mwombaji atatakiwa kujaza fomu namba 1 katika mfumo wa mtandao wa mbolea unaopatikana kupitia fis.tfra.go.tz. Mwombaji anayeweza kupata huduma hii ni yule ambaye tayari amesajiliwa na kupata leseni ya biashara ya mbolea.
- Fomu itakazojazwa iambatishwe (upload) na maelezo kuhusu matumizi sahihi na maelezo kuhusu usalama kwa mtumiaji (Material safety data sheet), picha ya kifungashio (label) na Sampuli mbili za mbolea

ii. Usajili wa mitambo ya kutakasa (sterilizing plant) na kiwanda cha kutengeneza mbolea (manufacturing plant).

Kwa mujibu wa kifungu cha 8 na 18 cha sheria ya mbolea, mtambo wa kutakasa na kiwanda cha kuzalisha mbolea lazima kisajiliwe kabla ya kuanza uzalishaji wa mbolea..

Hatua za kufuata ili kusajili mitambo ya kutakasa au kiwanda cha kutengeneza mbolea.

- Mwombaji anapaswa kujaza fomu namba 5 katika mfumo wa mtandao wa mbolea unaopatikana kupitia fis.tfra.go.tz. Mwombaji anayeweza kupata huduma hii ni yule ambaye tayari amesajiliwa na kupata leseni ya biashara ya mbolea.

- Baada ya kujaza mwombaji atatakiwa kuambatisha (upload)
- Nakala ya cheti ya hati ya umiliki wa mitambo au kiwanda (Particular of plant ownership,
- Mtiririko wa utengenezaji (Process flow chart)
- Cheti cha taaluma cha afisa msimamizi (Academic and professional credentials of technical officer)

iii. Usajili wa maeneo ya biashara ya mbolea. (Premise registration)

Kwa mujibu wa kifungu cha 18 cha sheria ya mbolea kimeweka sharti la zuio la kuzalisha, kuhifadhi, kusambaza na kuuza mbolea isipokuwa eneo hilo limesajiliwa chini ya sheria ya mbolea.

- Mwombaji anapaswa kujaza fomu ya maombi inayopatikana kwenye mfumo wa kimtandao wa Mbolea kupitia fis.tfra.go.tz. Mwombaji anayeweza kupata huduma hii ni yule ambaye tayari amesajiliwa na kupata leseni ya biashara ya mbolea.
- Baada ya kujaza fomu anatakiwa kuambatisha (upload) hati za umiliki/mkataba wa kupanga eneo husika

UTOAJI LESENI KWA WAFANYA-BIASHARA YA MBOLEA:-

Kifungu cha 13 cha sheria ya mbolea kimeweka masharti kwa mtu yeyote anayetaka kufanya biashara ya mbolea au uendeshaji wa mitambo wa utakasaji au kiwanda cha mbolea lazima awe amepewa leseni ya kufanya biashara hiyo.

Hatua za kufuata ili kupata leseni ya kuendesha biashara ya mbolea:-

- Mwombaji anapaswa kujaza fomu namba 9 kupitia mfumo wa kimtandao wa mbolea unaopatikana kupitia fis.tfra.go.tz.
- Baada ya kujaza mwombaji atatakiwa kuambatisha
- Nakala ya cheti cha usajili wa kampuni au jina la biashara (Copy of Certificate of incorporation or certificate of registration of name),
- Nakala ya cheti cha Namba ya Utambulisho wa Mlipa Kodi (TIN).
- Cheti cha taaluma ya kilimo au mafunzo ya mbolea (Proof of Academic or participation/attending TFRA fertilizer dealership training).

KIBALI CHA KUINGIZA NCHINI NA KUSAFIRISHA NJE YA NCHI MBOLEA NA VIS Aidizi VYA MBOLEA

Kifungu cha 25 cha sheria ya mbolea kimeweka masharti ya kupata kibali cha kuingiza nchini na kusafirisha nje ya nchi mbolea na visaidizi vya mbolea.

i. Kibali cha kuingiza nchini

Uingizaji wa mbolea nchini unafanyika kwa njia mbili.

a. Njia ya kwanza ni kwa kutumia mfumo wa ununuzi wa mbolea kwa pamoja. Mfumo huu unasimamiwa na Kanuni za Ununzi wa Mbolea kwa Pamoja (The Fertilizer (Bulk Procurement) Regulations, 2017).

b. Njia ya pili ni uingizaji wa mbolea kwa mfumo huria. Katika mfumo huu, kila mtu anaruhusiwa kuingiza mbolea ilimradi amefuata sheria na taratibu za uingizaji wa mbolea na visaidizi vya mbolea nchini.

Hatua za kufuata kupata kibali cha kuingiza mbolea na visaidizi vya mbolea nchini (Importation of fertilizer)

- Kujaza fomu namba 16 katika mfumo wa kimtandao wa Mbolea unaopatikana kupitia fis.tfra.go.tz. Mwombaji anayeweza kupata huduma hii ni yule ambaye tayari amesajiliwa na kupata leseni ya biashara ya mbolea.
- Fomu ya maombi itatakiwa iambatane na:-
 - Hati ya malipo (Commercial Invoice)
 - Hati ya kusafirisha mzigo (Bill of lading)
 - Cheti cha uchambuzi wa maabara kutoka kwa mtengenezaji (Certificate of analysis or certificate of quality)
- Baada ya maombi kupokelewa na kuidhinishwa mwombaji atapatiwa hati ya madai (Control Number) kwa ajili ya kulipia tozo (import fee).
- Mara baada ya kulipia kibali cha kuingiza mbolea na visaidizi vya mbolea kitatolewa kwa njia ya mfumo wa mtandao.

ii. Kibali cha kusafirisha nje ya nchi mbolea.

Hatua za kufuata kupata kibali cha kusafirisha nje ya nchi mbolea na visaidizi vya mbolea (Exportation of fertilizer)

- Mwombaji atajaza fomu namba 19 katika mfumo wa mtandao wa mbolea unaopatikana kupitia fis.tfra.go.tz. Mwombaji anayeweza kupata huduma hii ni yule ambaye tayari amesajiliwa na kupata leseni ya biashara ya mbolea.
- Baada ya maombi kupitiwa na kukubalika Mwombaji atapatiwa hati ya madai kwa ajili ya kulipia tozo (export fee).
- Mara baada ya kulipia kibali cha kusafirisha nje ya nchi mbolea na visaidizi vya mbolea kitatolewa kwa njia ya mfumo wa mtandao.